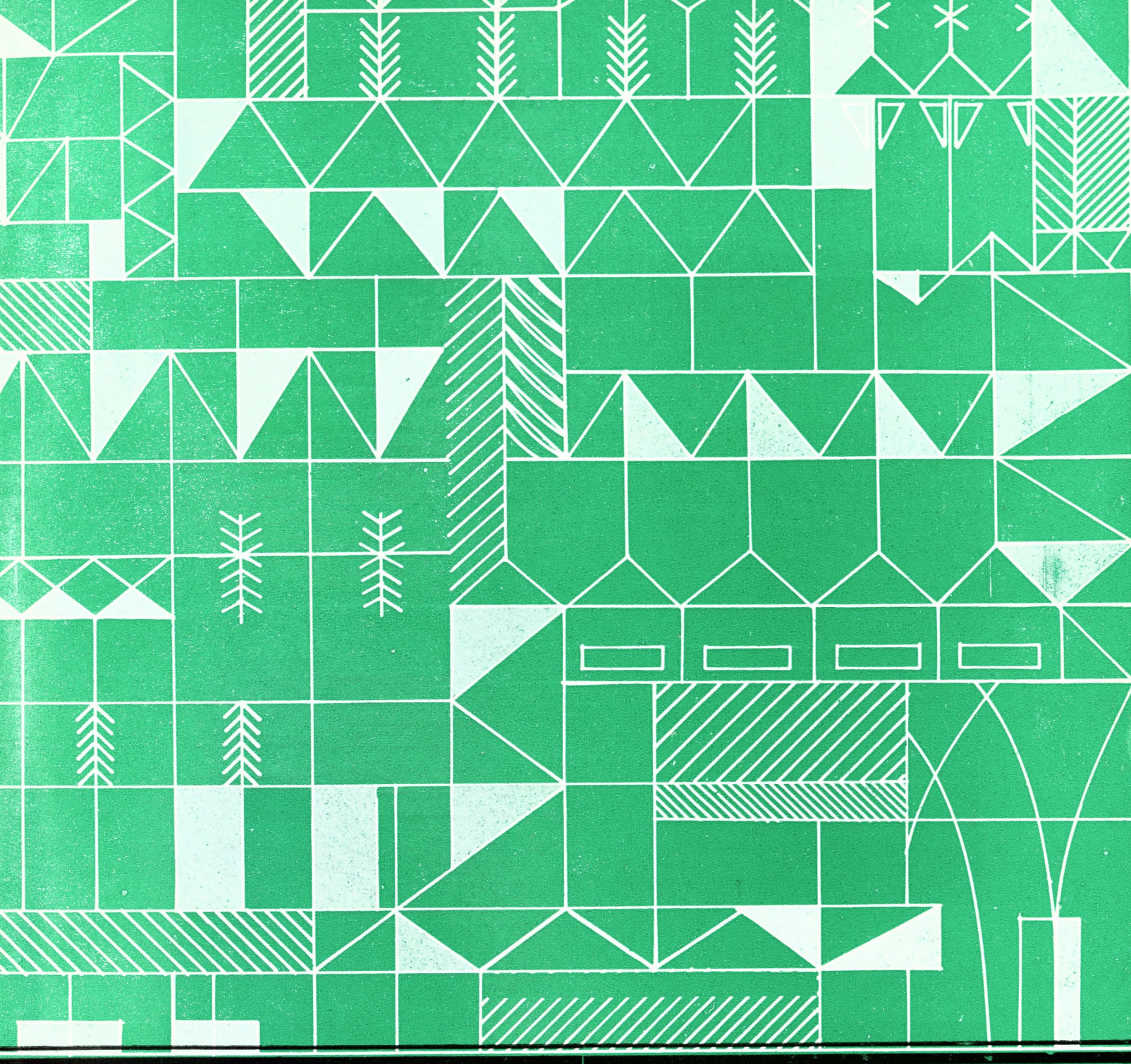

LIETUVIŲ MOTERŲ ŽURNALAS

6 1970
LAPKRITIS
GRUODIS

moteris

T U R I N Y S

Dr. A. Šidlauskaitė	Šeimos sugyvenimo menas	2
I. Uurto	Kūčių vakarą	5
S. Vilkauja	Kunigaikštienės Birutės legenda	8
P. Gaučys	Katherine Mansfield	10
K. Mansfield	Užsidedant vienuolės šydą	12
Z. Tenisonaitė	Keturi laiškai (eil.)	13
D. Petrutytė	Marija Montessori	14
S.Cirtautienė	Prisiminimai apie "Moterį"	16
• Moterys pasaulyje		17
	P. Naujokaitis — Rugsėjo šeštadienis	18
	H. Mošinskienė — Jaunystės dienų draugės atminimui	18
• Lietuvoje		20
• Sveikata	A. Saudargienė — Kūno kultūra	22
• Gyvenamoji aplinka	Veda A. Yčienė	24
• Madų ir grožio pasaulis	Veda I. Kairienė	25
• Šeimininkių kampelis	Veda L. Murauskienė	27

ILIUSTRACIJOS

S. Responsa	Betliejus (šiaudas)	1
K. Dockus	Vilnius	2
A. Tamošaitienė	Lapkričio diena	7
A. Tamošaitienė	Ramybės užuolaida	7
— " —	Birutė	9
J. Klemkienė	Jaunystė	11
A. Načiulis	Gotika	13
M. Cvirkienė	Moteris	15

"MOTERIS" LIETUVIŲ MOTERŲ ŽURNALAS 1970 m. Nr. 6 (78)

REDAKCINĖ KOLEGIJA

NORA KULPAVIČIENĖ
redaktorė

ZUZANA DAUGVAINIENĖ
kalbos taisytoja

ZITA DIDŽBALIENĖ
korektorė

skyrius veda

A. YČIENĖ, I. KAIRIENĖ, E. KRIKŠČIŪNIENĖ, L. MURAUSKIENĖ

BRONĖ PABEDINSKIENĖ
administratorė

LEIDŽIA KANADOS LIETUVIŲ KATALIKIŲ MOTERŲ DRAUGIJA

Redakcijos ir administracijos adresas: 1011 College St., Toronto 4, Ont. Kanada. Spaudė "Žiburių" spaudos bendrovė, Toronto, Ontario. Prenumerata metams $5.00. Viršelis N. Kulpavičienės.

Jei nėra kitaip susitarta, gautąją medžiagą, kaip straipsnius, nuotraukas ir kt. redakcija negrąžina ir taiso bei tvarko savo nuožiūra.

"MOTERIS" Lithuanian Women's Magazine. 1970 m. Nr. 6 (78) Printed by "The Lights" Printing and Publishing Co. Limited in Toronto.

moteris

1970 Nr. 6 (78)

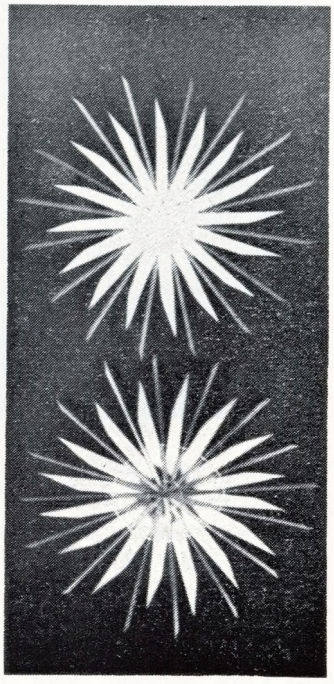

SVEIKINAME

su

ŠV. KALĖDOMIS

ir

NAUJAIS METAIS –

"Moters" redakcija ir administracija

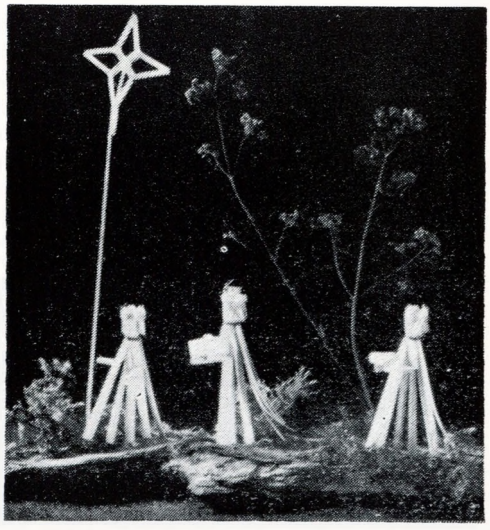

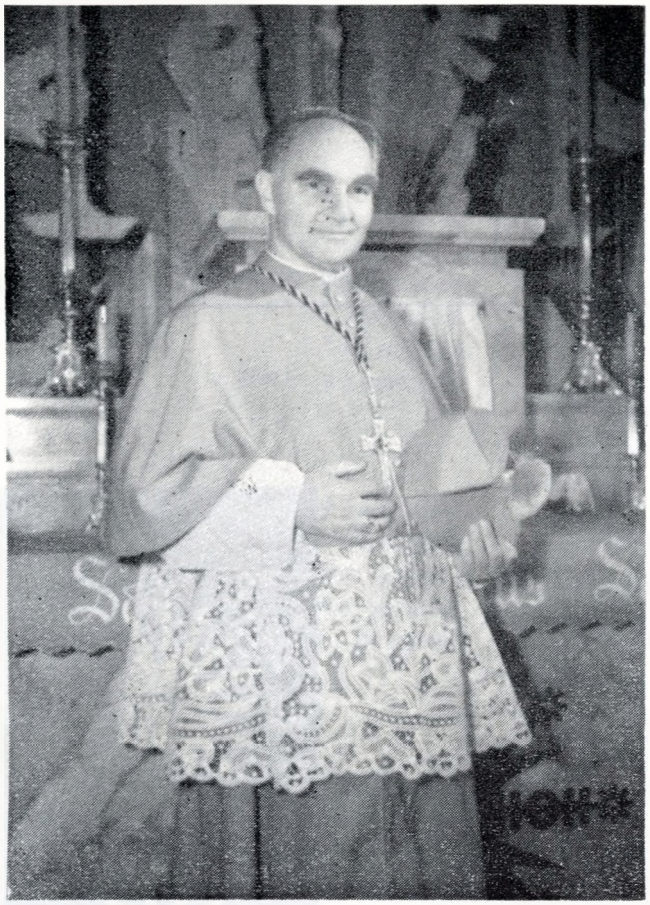

J. E. VYSKUPAS

ANTANAS DEKSNYS

* * *

*

* * *

ŠEIMOS SUGYVENIMO MENAS

DR. A. ŠIDLAUSKAITĖ

Kalbant apie lietuvę moterį, galima būtų daug pasakyti apie garsias praeities karžyges, apie didelius moters uždavinius ateičiai. Tačiau norisi pagvildenti kasdienybę, kurios našta kartais reikalauja daug heroizmo. Moteris, kuri eina per gyvenimą neužgaudama nieko savo aplinkoje, veda karžygės gyvenimą. Norėdamos vesti tobulą gyvenimą, panagrinėkime, kas mes esame ir kokia yra mūsų užduotis.

Palyginus vyrą ir moterį kasdienybėje, turime pripažinti, kad vyras yra agresyvesnis ne blogąja prasme, bet veržlesnis visuomeniniame gyvenime. Bet kokie meno ar mokslo paminklai apie tai kalba. Daugelis moterų, ypatingai jaunesnės, pasakys: "Netiesa. Jeigu kultūra būtų buvusi iki šiol moterims daugiau prieinama, mes būtume galėjusios daugiau nuveikti". Šitas galvojimas yra neblogas, tačiau reikia nepamiršti, kad vyro veržlumas glūdi pačioje jo biologinėje struktūroje.

Evoliucinės teorijos šiandien pabrėžia panašumą tarp žmogaus ir kitų gyvūnų. Kas yra gimęs kaime, žino kiek daug nepaprastai gražių bruožų yra gyvuliuose. Patelės meilė savo vaikams atrodo tiesiog žmogiška. Gamtos mokslininkai mato nepaprastai didelį skirtumą tarp patelės ir patino. Patelės yra atsakingos ne tik už vaikų pagimdymą, bet ir už jų maitinimą, priežiūrą. Tiktai biologiškai pakilesnės gyvulių veislės patinas išbūna su patele ilgesnį laiką. Vyriškas instinktas yra nomadinis tiek gyvulių, tiek žmonių pasaulyje. Jeigu nebūtų dieviškų ir valdžios įstatymų, vyrai greit palinktų į rytų įpročius ... Tas nepasako, kad vyrai blogesni, o mes geresnės. Tas tik parodo, kad vyras pačia savo biologine prigimtimi yra veržlesnis, neramesnis, nesėslus sutvėrimas. Moteris, kuriai patikėta jaunoji karta, tapusi motina, turi atsverti šitą vyro bruožą. Ji prisiriša prie savo lizdo, gina jį, pasidaro aršesnė už liūtę, kai jos vaikams grėsia pavojus.

Žmonijos istorijoje matome, kad tose kultūrose, kur išsivystė žemdirbystė, moterys buvo laikomos ypatingoj pagarboj. Žemdirbių kraštuose dažnai išsivystydavo tokia valdžios forma, kur moterys dominuodavo. Jeigu vyras savo veržlumu užkariavo žemių plotus, tai moteris privertė tą vyrą kurti židinius, sudaryti bendruomenes, privertė juos apsistoti ir dirbti ar tai žemdirbystės, ar miestų kūrimo darbus. Žmonijos pažanga atėjo ne vien per veržlumą, bet ir per sėslumą.

Dabartinės kultūros pagrindas yra šeima. Niekas šito nenorės nuginčyt. Šeimoje vyksta pasidalinimas darbu. Nors šiais laikais mes neinam medžioti, praktiškai betkurioje srityje turime naudoti alkūnes ir veržtis betkurioje profesijoje pirmyn. Šitas darbas yra vyro rankose. Moteris tuo tarpu liekasi namuose. Namų šiluma, skonis, valgis, gera nuotaika yra josios menas, jos vienintelė kūrybingumo sritis, kurioje betkuri moteris gali pasireikšti.

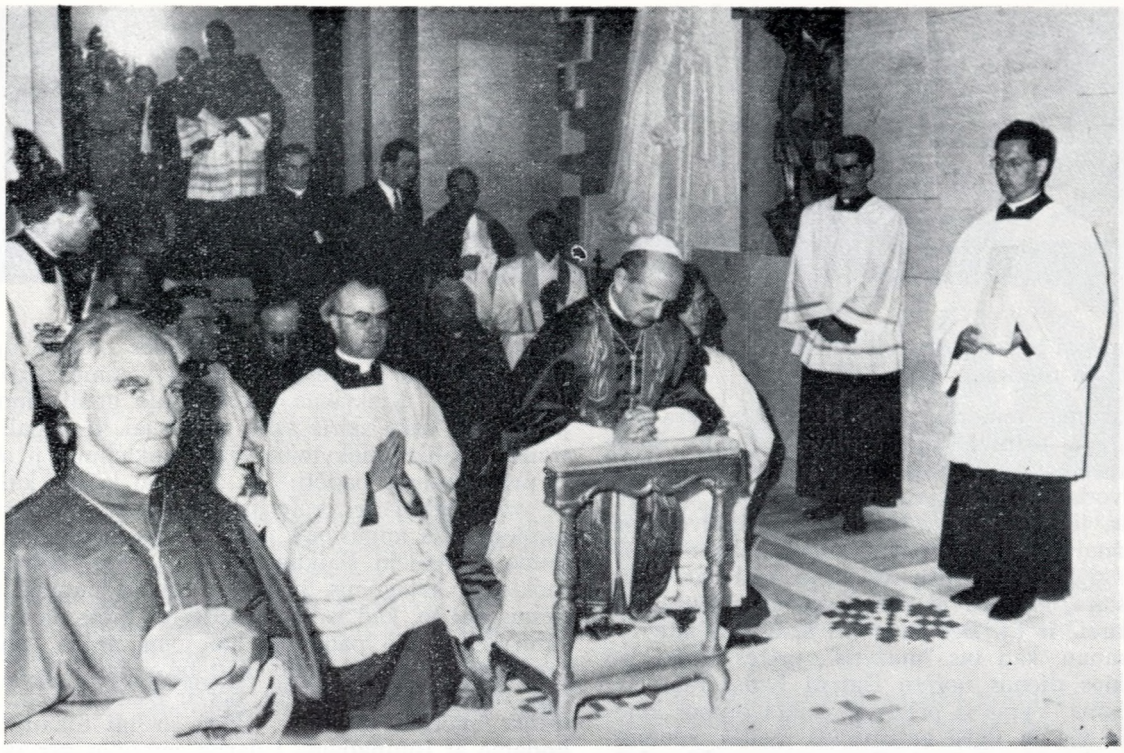

LIETUVIŲ KOPLYČIA ROMOJE. ŠV. TĖVAS PAULIUS VI (viduryje) ir VYSK. A. DEKSNYS (kairėje)

Taip kaip patino ir patelės palyginimas arba sėslios ir nomadinės kultūros priminimas, taip ir šeimos dinamika tarp vyro, žmonos ir vaikų turi būti gvildenama neužmirštant biologinių vyro ir moters savybių.

Dirbant, kad ir su nepaprastai gerais žmonėmis, jauti, kad kiekvienas tampa draugu, pasitiki tavim įstaigoj, bet pradeda tverti tavyje šiokių tokių skauduliukų. Nėra dviejų žmonių, kurie galėtų išgyventi 365 dienas be įtampos. Todėl nėra šeimos be dūmų. Kiekvienoj šeimoj tie įtampos momentai duoda kiekvienam progos pagalvoti "dėl ko?" Daugelis moterų negali dovanoti vyrui, kuris, grįžęs namo, pagiria arba valgyklos, arba kitos šeimininkės padarytą valgį. Neduok Dieve, jeigu papasakos, kad jo patarnautoja ar jo sekretorė tikrai miela mergaitė. Moteriai darosi kažkaip nejauku. Kiekviena žmona dažnai gali pastebėti, kad jos vyro žvilgsnis kartais pasuka į kitas. Labai normalu! Dėl to, kad vyras yra patinas. Vyras negali nepažiūrėti į kitą moterį nepagalvojęs: "Žiūrėk, kokia daili, kokia graži." Moteris juk sutverta pasigėrėjimui. Kiek daug kartų, dirbdama su moterimis, tiesiog bandau paklausti, "ar jo kaltė, ar tavo?" Moteris atsako: "aš niekur neeinu, niekad širdies neužduodu ir t. t., bet kam jis taip daro." Gal būt gerai, kad tu išeitum, pasirodytum, ir gal kas kitas į tave pažiūrės, gal ir vyrui bus problema. Kitos sako: "aš uždaryta su vaikais, aš neturiu progos." Aš nenoriu pasakyti, kad moterys turi išeiti ir flirtuoti. Aš norėčiau atkreipti dėmesį į tai, kad negalima kaltinti vyro už tai, kad mes jį išsirinkom. Jeigu jis nebūtų į tave žiūrėjęs, jo nebūtum gavus. Labai paprastas dalykas, labai normalu, kad tas pats vyras ir toliau taip elgiasi. Ką tokiu atveju daryti?

Reikėtų pagalvoti apie tai, kad moteris, kultivuodama namus, žiūrėtų, kad jie būtų jaukūs vyrui, vaikams. Jeigu grįžtantį vyrą pasveikini vien tik nuovargiu, įtampa, jis nenorės į juos grįžti.

Moteris veikia ne tik instinktyviai, bet galvoja, kad pasaulis yra geras, ji viską daro ką gali, todėl visi turi jai patarnauti. Toks labai subjektyvus moters nusiteikimas į pasaulį yra nerealus. Koks geras bebūtum, kaimynai neateis nei tavęs pagarbinti, nei tau padėti, jeigu tu prie jų neisi ir pirma jiems rankos neištiesi. Gali būti kiek nori gabus, bet jei tu niekad neišeisi, nepasireikši, nieks nežinos, koks tu esi protingas. Moterims tas dažnai pasitaiko. Jos jaučiasi įžeistos, laikosi pasyviai ir vyras turi išrasti būdą joms patikti, pataikauti ir t. t. Vienu žodžiu, problemos išsprendimas yra jo reikalas, nes "jis mane užgavo, aš pirmoji nepradėsiu"...

Aš noriu pasakyti, kad vyras užgavo jus nenorėdamas. Užgavo dėl to, kad jo tokia prigimtis ir geriausiam vyrui labai dažnai pasitaiko užgauti labai subjektyvią moterį. Moteris pamiršta, kad savo santykiuose su kitais ji yra daugiau savimeilė, negu apie tai galvoja. Ji dažnai mano, kad dėl jos grožio, dėl jos gerumo visi turi apie ją šokinėti. Tik pamąstykit, apie jūsų pirmą susitikimą, įsimylėjimą.. Kas daro pastangas, eina ilgą kelią, kas beria komplimentus — vyras. Vyras savo meilės santykiuose, kol jis pagauna moterį, yra daug duosnesnis, charakterio atžvilgiu netgi daug kilnesnis už moterį. Moteris patraukia vyrą į save būdama labai subjektyvi, narcistinė. Vyras, gavęs tokią moterį su ja elgiasi kaip su daiktu. Kai kita moteris patraukia jo dėmesį, jis elgiasi lygiai taip pat. Čia ir pasirodo vyro negatyvinis nepastovumo bruožas. Moteris turėtų aiškiai žinoti, kad savo subjektyvumu ir savimeile ji vedusio vyro neišlaikys. Čia ir yra antrasis moters karjeros

lapas. Paprastai tą lapą moteris instinktyviai atverčia, kada ji tampa motina.

Motiniškumas moters širdyje atidaro tą tikrą karžygiškumą, jis pripildo ją atsidavimo meile. Šitoje antroje savo karjeros fazėje moteris tačiau dažnai klysta galvodama, kad vyras yra karžygis, jis veržlus, didelis, jis viską gali. Ji klysta nepagalvodama, kad jis dažnai reikalingas paguodos, šilumos, motiniškumo. Kai grįžta namo jūsų vaikai, jūs klausiat: "kaip ar tau nešalta, kaip tu jauties, kaip ta mokytoja elgėsi, ką darei" ir t.t. Bet kada jūs šitaip kalbate vyrui? Aš manau, kad tas "mažytis", grįžęs namo, po ilgos, sunkios dienos norėtų išgirsti lygiai tuos pačius klausimus. Vyras iš prigimties nėra šeimos žmogus, bet jis visada ilgisi amžinosios meilės, šilumos. Moterys, kurios savo šeimoje išgyvena tragediją, dažnai yra tos, kurios užmiršta šitą antrąją fazę, liekasi koketės, kurios greit įsižeidžia ir užmiršta, kad vyras turi būti prižiūrimas ir puoselėjamas kaip antras, trečias ar penktas vaikas šeimoje.

Sėslumas, namų nuotaika, namų židinys yra moters strategijos pažiba. Jeigu moteris šito nežino, ji paprastai praranda vyrą, tampa nervinga, užmiršta, kad iš koketės ji pasidarė matrona. Man daug tenka kalbėti su jaunomis moterimis, ypatingai tomis, kurios kalba apie laisvą meilę. Tenka kalbėti grynai iš fiziologinio taško. Mano nuomone, moteris, jeigu ji pasuka savo gyvenimą gera linkme, gali taip pajungti savo organizmą idealui, kad niekas nėra sunku. Santykyje su vyru reikia žinoti, kad moteris gali būti arba angelas arba velnias.

Kalbant apie vyrą, mes turime pripažinti, kad jo biofiziologinė struktūra yra visiškai skirtinga. Vyras gali tuo pačiu metu būti ir velnias, ir angelas. Tikrai jis gali vaidinti rolę labai kilnaus žmogaus ir tuo pačiu metu vesti savyje tokią kovą, kuri jį be abejo kaikada palenkia žemesniajai prigimčiai. Dažnai šeimoje moteris yra tik toji, kuri papeni vyrą, patenkina jo aistras ir viskas. Daug pokalbio nėra. Ne paslaptis, kad šeimose, kur vyras veda mergaitę tik dėl to, kad ji graži, bet kuri neturi kultūrinio išsilavinimo jojo plotmėje, sugyvenimo nėra. Kiekvienai motinai, kuriai rūpi jos dukters ateitis, svarbu žinoti, kad religinis, filosofinis ir profesinis pasiruošimas šiame amžiuje yra pirmutinė moters pareiga, dėl to, kad dažnai profesionalai, grįžę į namus pakilia nuotaika, turi juos palikti, nes be skundų juose nieko negauna kaip grynai biologinį savęs palepinimą. Vyras negali žiūrėti į tokią moterį kaip į angelą ar įkvėpėją, dėl kurios verta gyventi.

Jeigu vyras yra dvilypis savo biologine prigimtimi, moters gyvenime dvilypumas glūdi jos kultūrinėj užduoty. Iš vienos pusės ji yra uždaryta šeimoje, iš kitos — ji turi skaityti, lavintis, kad neatsiliktų nuo vyro ir vaikų. Profesionalės moters gyvenimas yra labai sunkus, nes jos gyvenimo uždaviniai labai dideli. Kiekviena profesionalė gerai žino, kad ji tik dalį laiko skiria savo profesijai. Ji negali pasitraukti, palikti mokytojui vaikų auklėjimą, ji atsistoja prieš dvilypę padėtį: "ką aš turiu labiau kultivuoti, savo židinį ar profesiją". Tas klausimas jaunesniosioms, čia augusioms nėra neišsprendžiamas. Dauguma mergaičių šiandien eina į universitetus, susituokia su kolegomis, ir jų gyvenimas paprastai darnesnis dėl to, kad kalba bendresnė. Šitos moterys atsiduria keblioje padėtyje, kai joms reikia atsisakyti profesinio darbo. Atrodo, kad be reikalo buvo ruoštasi, studijuota. Priešingai, net ir pasitraukusi iš profesijos, moteris gali joje išlikti, ar tai toliau besigilindama ar įsijungdama į darbą žmonijos gerovei.

Moters porfesinis pasiruošimas išsprendžia kitą milžinišką problemą šeimoje: tai vaikų auginimą. Moterys skundžiasi, kad vyras nekreipia dėmesio į pagelbėjimą vaikams. Paprastai, jeigu vaikas eina į mokyklą ir tėvai juo nesidomi, tai šiandien vaikas nuo knygos pasuka į televiziją. Išlaikyti jį prie knygos, reiškia atsisėsti kartu. Pareikalauti, kad tėvas tą darytų su 7, 9 net su 11 metų vaiku, tai reikalavimas tokio sėslumo, kuris sukels įtampą, nervingumą ir dažniausiai kovą tarp sūnaus ir tėvo.

Moters profesinis pasirengimas atidaro duris jo kolegoms, grąžina vyrą į namus. Vietoj dirbęs iki 11 valandos raštinėj, jis grįžta į namus ir štai žmona pagelbsti jam su bibliografija, spausdina mašinėle. Šitaip dirbdama, moteris pradeda domėtis vyro darbu ir tokiomis sritimis kaip inžinerija, matematika, politika ir t.t. Ji atidaro namų duris ne tik vyro bendradarbiams, bet taip pat pažadina vaiko susidomėjimą profesiniu gyvenimu, tėtės darboviete.

Šita trilypė moters rolė yra aprašyta vienoje iš gražiausių knygų Gertrude von de Fort "Die ewig weibliche Frau". Autorė pabrėžia, kad moteris nuo koketės turi pereiti į motinos, nuo motinos į kolegės stažą. Kiekvienoje motervje kiekvienu momentu tos trys rolės turi būti išpildomos. Moteris, kuri pavargsta savo subjektyvume, pasidaro prislėgta ir galvoja, kad neapsimoka būti moterimi. Jeigu pradėsime daugiau skaityti šiuo klausimu, pamatysime, kad moteris nėra, kaip senaisiais laikais buvo galvota, tik pasyvi žemė, į kurią vyras pasėjo sėklą iš kurios gimė kūdikis. Dabar mes žinome, kad moteris turi tiek pat chromozonų kaip vyras. Moters įnašas į naująją kartą yra daug didesnis, negu buvo galvota.

Socialinė ir kultūrinė istorija rodo, kad per tūkstančius metų moteris buvo kūrėja sėsliosios kultūros ir civilizacijos. Visai šito nežinodama, ji pririšo vyrą prie namų, sukūrė vaikam židinį. Moteris, ne vyras, atsakinga už monogamiją. Monogamija yra vienintėlis užtikrinimas vaikams šilto židinio ir mes

KŪČIŲ VAKARĄ

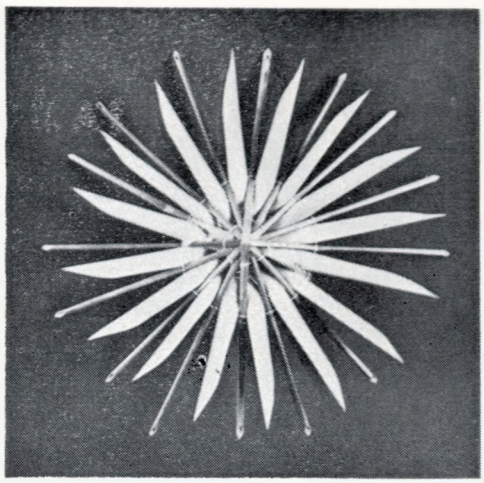

IRIS UURTO

Kūčių vakarą, prietemoje Laurijus Pallasas ėjo namo. Prieangyje jis rado savo tėvą, kuris vilkosi apsiaustą. Pallasienė stovėjo šalia jo.

— Kada tu grįši namo? — ji paklausė.

— Grįšiu tuojau, kai tik žvakės bus sutvarkytos, — atsakė tėvas ir išėjo pro duris.

Buvo girdėti jo žingsniai laiptuose. Pallasienė lūkuriavo valandėlę prie durų, paskui įėjo vidun ir tarė sūnui:

— Kaarlai, bėk pasakyk tėvui, kad jis nupirktų riešutų.

Kaarlas nubėgo laiptais žemyn ir sušuko, kad net visi namai suskambėjo:

— Tėve, nupirk riešutų!

Kalėdų eglutei jau buvo parūpintas pastovėlis ir ji buvo pamerkta prausykloje, nes Pallasienė negalėjo pakęsti sudžiūvusios, krentančiais spygliais Kalėdų eglutės. Mažosios mergaitės rišo siūlelius prie saldainių, kad būtų juos galima ant eglutės pakabinti. Kaarlas buvo ką tik išvarytas iš virtuvės, kur jis bandė ragauti Kalėdų valgių, todėl dabar sėdėjo čionai, turėdamas vilties, galėsiąs kokį saldainį nudžiauti.

Pagaliau grįžo Pallasas. Prieškambaryje jis nusivilko apsiaustą ir įėjo vidun su ryšulėliu. Pallasienė atskubėjo iš virtuvės.

— Ar obuolių nupirkai? — paklausė ji.

— Taip, štai jie.

— Ir riešutų?

— Ne, tu nieko apie riešutus nesakei.

— Viešpatie, mano Dieve, ar tu šitai jau pamiršai! — sušuko ji. — Aš juk visą priešpietį apie juos kalbėjau! Skaičiau apie riešutus patarimų skiltyje: deginti riešutai su tam tikru prikimšimu — naujenybė. Patarimų skiltyje parašyta, kad jie padidina Kalėdų nuotaiką, Aš prašiau Kaarlą tave pasivyti ir šūktelėti, kad tu jų nupirktum. Aš net čia girdėjau, kaip jis tau rėkė.

— Ak, taip. Kaarlas visuomet prašinėja saldumynų. Aš jam ką kita nupirkau, — atsakė ponas Pallasas.

Jis žiūrėjo į savo žmoną. Jos veidas buvo senas, bet vaikiškas. Jaunas šitas veidas buvo gražus, bet dabar jis buvo susitraukęs, raukšlėtas ir darė įspūdį surūgusio ir paniurusio vaikiškumo... Jis nukreipė žvilgsnį nuo jos ir ėmė atrišinėti ryšulėlį. Nuėmė virvutę, išvyniojo popierį ir išėmė elektrines lemputes. Po pietų jis dirbo patikrindamas šviesas. Daugelis iš jų nedegė ir jis buvo išėjęs į elektros dirbtuvę jų pataisyti. Atsargiai jis padėjo lemputes ant minkštasuolio ir paėmė virvutę, kurią buvo numetęs nepadarydamas kilputės, o Pallasienė norėjo, kad būtų padaryta iš jos kilputė dviejų pirštų didumo, kuri būtų įdėta į tam tyčia pasiūtą maišiuką su išsiuvinėtu ant jo nykštuku. Ponas Pallasas savo storais pirštais ėmė mezgioti virvutę.

Pallasienė dabar buvo visiškai suerzinta.

Rytą jie kartu vaikštinėjo pirkdami, ir jai teko visus pirkinius nešti, vyrui nė kartą neatėjo mintis kokį ryšulį iš jos paimti. Kai jie šalia viens antro ėjo gatve, vyras pasveikino kažkokią moterį, ir kai ji paklausė: tu pažįsti tą moterį? — Ne, — buvo jo atsakymas. Kad jis taip galėtų meluoti, sustingusiu veidu, lyg kauke! Kas ji? — tada klausė ji ir laukė atsakymo. Bet vyras ramiu veidu ėjo šalia jos, nė nemanydamas atsakyti ir iš viso negalvodamas apie ją, nematydamas, kad ji tempia visus tuos ryšulius. Ir dabar vėl — jis nė kiek nesijaudina pamiršęs riešutų nupirkti.

— Aš visą rytmetį apie riešutus kalbėjau, bet tu mano žodžių visiškai nebojai. Galbūt, tu visiškai negirdėjai? A?

Vyras nieko neatsakė. Jis trumpai į ją pažvelgė, bet vėl tuojau žvilgsnį nukreipė tolyn ir ėmė virvutę vynioti. Pallasienė žiūrėjo, kaip jis vynioja virvutę iš palengvo ir gremėzdiškai, ir laukė atsakymo. Ji jau daug kartų buvo vyrą kalbinusi, bet jis atrodė negirdįs. Kai ji taip stovėjo ir laukė, ją staiga apėmė pyktis. Vis ir vis tas pat, jam nė mintis neateina, kad jis

---

turim būti dėkingos, kad nežiūrint vyro prigimties nepastovumo, daugumas jų yra tokie geri, tokie ištikimi. Moteriai duota didelė privilegija būti paguoda vyrui ir vaikams. Tik šeimai pagelbėdama, ji gali tapti angelu, o ne į save įsimylėjusia kokete, kurių, deja, perdaug turime... Verkšlena, dėl to, kad negali pažiūrėti į savo klaidas, eina išpažinties apie vyro nuodėmes, ne apie savo...

Visa, kas čia pasakyta, yra iškalbėta su moterimis, su motinomis su žmonomis ir jaunutėmis, kurios įsimylėjusios galvoja, kad vyras visą amžių tiktai rožes po jų kojomis klos.

Tos kelios mintys bus jums įsimąstyti vis giliau į moteriškumą, į moters paskirtį ir atsiminti, kad pasaulį išlaiko ne karai, bet meilė...

neatydus ir negirdi ką aš sakau. Ją apėmė noras trypti ir rėkti: Visada, visada taip! Net ir Kūčių vakarą! Ji nusigrįžo, nuėjo prie durų, tada atsigrįžo ir tarė:

— Jeigu šitos Kalėdos man bus paskutinės, tai tu galėsi gailėtis, nenupirkęs riešutų!

— Bjauru šitaip grasinti, — girdėjo ji atsakant vyrą, išeidama į virtuvę.

Ji dėjo sviestą pintinėlės forma. Virtuvė buvo šilta ir pilna valgių kvapo. Pallasienė jautė, kad joje virė ir kunkuliavo, ir ji negalėjo nusiraminti. Tylėdama ji triūsė apie sviestą ir pergalvojo ar visko turės, ko namuose bus reikalinga per dvi švenčių dienas. Dieną ji daug kartų buvo bėgusi pieno krautuvėn ir sandėliuky stovėjo daug indelių su pienu, bet dėl atsargos ji nusprendė dar kartą nueiti ir paimti pieno, taip, kad jo visiškai per šventes užtektų. Taip, kad nepristigtų ir nereikėtų bartis . . .

Įėjo Pallasas su virvute ir įdėjo ją į maišiuką. Jis pasisiūlė parnešti pieno ir Pallasienė tarė:

— Paimk du litru. Du litru gali paimti.

Vyras išėjo su indu. Po geros valandėlės grįžo, pastatė indą ant stalo ir paaiškino:

— Man teko ilgai laukti, buvo daug žmonių.

Pallasienė buvo baigusi tvarkyti sviestą. Ji pakėlė pieno indo dangtelį. Jis buvo pilnas.

— Ar tu paėmei pilną indą? — paklausė ji.

— Taip, — atsakė jis.

Ar tu negirdėjai, kad aš tavęs teprašiau tik du litru paimti? Visą dieną bėginėjom pirkti pieno ir dabar tiek daug jo turime, kad jis surugs.

— Aš maniau, kad, galbūt, tu pamiršai, jog ryt pieno negausime, o kadangi mes pieno visada pritrūkstame dėlto aš paėmiau daugiau.

— Bet aš tavęs teprašiau nupirkti tik du litru! Mes visada pritrūkstam! Ar tai mano kaltė? Argi aš turiu parūpinti pinigų pragyvenimui? Pas mus visada trūksta! — Niekada aš tau šito priekaišto nedovanosiu. Argi aš jums pavydžiu valgymo ir gėrimo? Argi tu gali mane už tai kaltinti?

Jos žvilgsnis krito ant pieno indo, pilno, pilno iki pat kraštų. Pieno negalima laikyti skardiniame inde, o dabar ji neturi kito indo, į kurį galėtų perpilti.

— Kodėl tu taip nedarai, kaip aš tau sakau! — sušuko ji ir taip susijaudino, kad net ėmė virpėti.

— Ar tu girdi mano žodžius! Ar tu manai, kad aš turiu pieną išpilti ant aslos? Ką tu pasakysi, jei aš jį išpilsiu ant aslos? Ką pasakysi?

— Aš pasakysiu: idiotė, — atsakė vyras ir per prieškambarį išėjo į valgomąjį.

Pallasienė nuėjo į miegamąjį. Ten buvo tamsu, tik nuo gatvės vidun krito šviesa. Ji pažvelgė į nušviestus langus antroj pusėj gatvės. Viename jau buvo uždegta žvakė. Pallasienė stovėjo tamsoje ir galvojo: aš sudaužysiu visus paveikslus, nuplėšiu nuo sienų ir sutrypsiu asloje. Aš suplėšysiu užuolaidas į gabalus, trenksiu į aslą kavinuką, viską sudaužysiu. Vaizduotėje ji jau matė viską sunaikinta ir mintimis klausė vyrą: ar dabar tu patenkintas? Jai atrodė, kad vieton pirštų ji įgijo ilgus nagus, o nagai troško draskyti ir plėšyti.

Iš valgomojo buvo girdėti juokas. Kažkas vaikštinėjo koridoriuje, o vaikai juokėsi valgomajame. Jie juokiasi, jie!

Ji priėjo prie valgomojo durų ir sustojo. Virpėdama klausėsi juoko, manydama, kad galbūt juokiamasi iš jos. Vyras stovėjo ten už durų, o vaikai juokėsi ligi ašarų . . .

Ji stovėjo tamsoje ir jos rankos susigniaužė į kumščius.

Staiga Pallasas atidarė duris ir ko neatsitrenkė į savo žmoną. Ji pagavo viena ranka jį už kaklo, kita už smakro ir ėmė šaukti:

— Tu manai, aš čia stoviu ir klausau, ką tu kalbi! Aš mažų mažiausiai klausau, ką tu kalbi. Kodėl tu nesiklausai, kai aš šneku? Nužudyk mane, tada tu galėsi eiti savu keliu, bet neleisk man dar kartą pergyventi, kad tu vaikus palieki. Aš tavęs nelaikau, aš tik prašau: nužudyk mane pirma. Tu neturi kitų norų, kaip tik mane sumindžioti, kaip mane pykinti: šį kartą tu mano žodį išgirdai ir tyčia pasielgei priešingai. Kada tu anksčiau mumis rūpinaisi? Dabar tu staiga pradedi mumis rūpintis, kad tik galėtum prieš mano valią pasielgti. Na, paklausyk savo norų, aš tavęs to prašau. Eik, kur tik nori, eik pas gatvės mergšes, jei turi tam nuotaikos, susikviesk jas apie savo Kalėdų eglutę, palik savo vaikus! Bet vieno dalyko aš tavęs prašau, prašau ant kelių atsiklaupusi: nužudyk pirma mane! Negalvok apie tai, bet padaryk. Įvykdyk šį vakarą, tada atšvęsi linksmas Kalėdas. . . Tada tu galėsi elgtis, kaip tik panorėsi, aš tavęs daugiau nebetrukdysiu. O gal tu nori priversti mane nusižudyti? Ar turiu ir tai dėl tavęs padaryti, ar aš turiu pati save pragarui pasmerkti? Nužudyk tu, tau tas lengva. Tai tau suteiks tik džiaugsmo!

Kaip žvėris, ji įsikibo į vyrą ir ėmė draskyti jo veidą. Jis sučiupo jos rankas ir per jėgą nuvedė į lovą. Be sąmonės ji krito ir, lyg negyva pasiliko gulėti.

Vyras nuėjo į virtuvę ir pasakė Ennai:

— Enna, eik pas mamą ir nunešk ko nors raminančio jai išgerti.

Jis pats išėjo į prieškambarį ir pasižiūrėjo į veidrodį. Jis nebuvo taip labai apdraskytas, kaip kad manė, tik skersai ir išilgai veido buvo tamsiai raudoni ruožai. Jis patepė veidą kremu ir ilgai stovėjo prieš veidrodį.

Jis norėjo paimti skrybėlę ir apsiaustą ir išeiti. Bet bus dar blogiau, galvojo jis. Ji tvirtina mane mylinti. Jei ji savo gyvenime būtų ką nors mylėjusi, ji būtų visai kitokia. Ji sako, aš jos neklausau, su ja nesiskaitau. Bet, aš ją pakankamai stebėjau ir žinau kokia ji.

Jis paėmė skrybėlę, bet staiga sustojo. Jis pasijuto lyg sugautas. Taip, žmona sakė teisybę. Jis nesirūpino ja, jis nemylėjo jos, jis negalėjo jos mylėti. Jis niekad nebuvo pagalvojęs, kad jos nusiskundimai teisingi, jis jos apkaltinimus nuo savęs atstumdavo . . . Dabar, kai jis buvo pasirengęs išeiti, pasijuto, kaip nusikaltėlis.

Jis stovėjo su skrybėle rankoje, sustingęs, lyg užburtas. Jis pajuto baimę.

Į prieškambarį atėjo Kyllikija kažko iš drabužinės pasiimti. Pallasas paėmė skrybėlę į antrąją ranką, stengdamasis ją nuo dukters paslėpti. Kai mergaitė pasilenkė drabužinėje kažko jieškodama, jis skubiai skrybėlę padėjo atgal ir įėjo į valgomąjį.

Karina dengė stalą ir garsiai pasakė:

— Gyvenimas neturi būti toks, kaip pas mus.

Tylėdamas tėvas atsisėdo ant suolo prie eglutės. Jis paėmė knygą ir paslėpė už jos savo veidą. Bet tą

pačią akimirką jis pastebėjo Laurijų. Liesame, tamsiame jaunojo vyro veide spindėjo pilkos akys taip pavargusiai ir beviltiškai, kad tėvas net krūptelėjo.

Mergaitės baigė dengti Kalėdų stalą. Staltiesė buvo spindinčiai balta ir ant jos gulėjo šilkinio popierio takelis su žaliom šakelėm ir raudonais varpeliais. Viduryje stalo stovėjo trikojė sidabrinė žvakidė, Pallasienės tėvo, kurią jis buvo gavęs iš savo draugų, 40 metų sukakties proga. Prie stalo galo blizgėjo žibučiais išpuošta eglutė. Elektrinės žvakutės jau buvo ant šakučių sukabinėtos. Kaarlas taikstėsi nukniaukti kokį saldumyną nuo stalo, bet buvo Ennos pastebėtas ir apibartas.

Užgesinusi lempą ir uždegusi eglutės žvakutes, Enna išėjo pakviesti motinos.

Pallasienė įėjo puikiai apsirengusi. Ji paprašė mažąją dukterį sukalbėti maldelę prie stalo, sakydama, kad, galbūt, Kalėdų senelis atneš dovanų, kai išgirs meldžiantis. Mergaitė greit sukalbėjo maldelę ir atsisėdo kartu su kitais. Stalas buvo apkrautas valgiais ir apie jį sėdėjo devyni žmonės. Žvakės mirgėjo senose sidabrinėse žvakidėse ir Kalėdų eglutės kvapas pripildė kambarį.

Pallasienė susijuokė dėl kažko visai nereikšmingo. Bet kai pastebėjo sustingusį, šaltą savo vyro veidą, liovėsi juokusis, padarė liūdną ir iškilmingą veido išraišką ir ėmė vaikams aiškinti Kalėdų švenčių prasmę.

(Ištrauka iš suomių rašytojos Lyyli Ester Rippati romano "Far val Maria")

Vertė **A. Žagrakalienė**

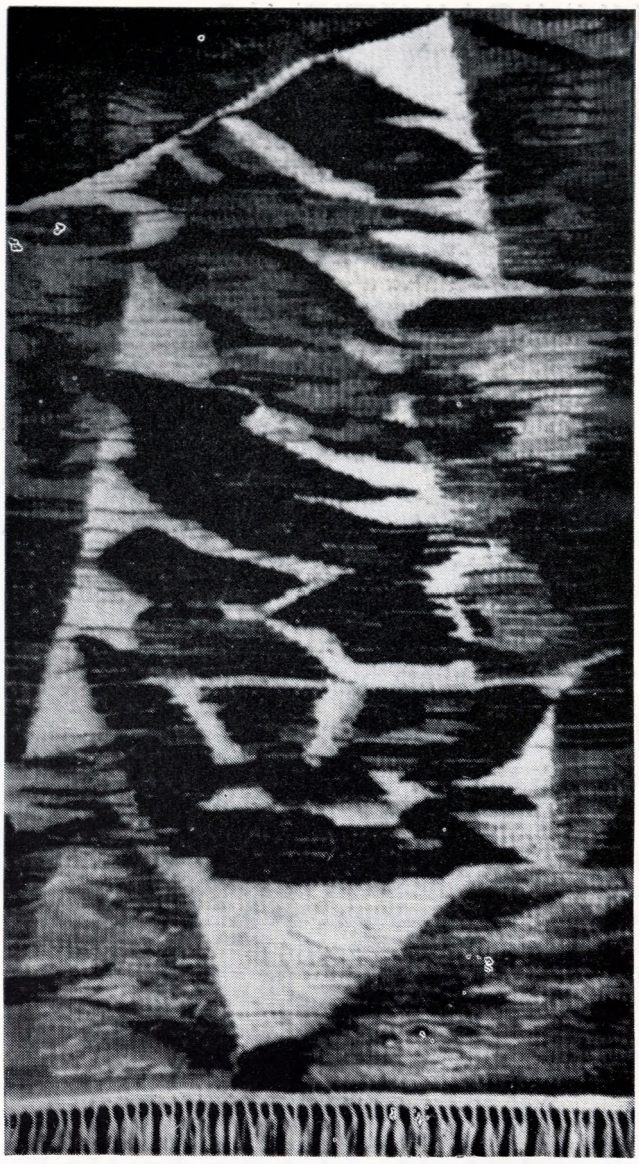

* * *

LAPKRIČIO DIENA

(kairėje)

* * *

RAMYBĖS UŽUOLAIDA

(J. D. Danių nuosavybė)

* * *

A. TAMOŠAITIENĖ GOBELENAI

KUNIGAIKŠTIENĖS BIRUTĖS LEGENDA

S. VILKAUJA

Mūsų tautos istorijoje labai nedaug terandame parašyta apie mūsų kunigaikštienes arba aukštos kilmės didikų moteris, gal todėl, kad mūsų istorikai viską daugiausia ėmė iš kitų tautų kronikų (kaip lenkų, rusų, vokiečių), nes tik Vytautos D. laikais pradėta rašyti pirmasis Lietuvos metraštis. Tačiau ir čia apie mūsų kaikurias kunigaikštienes visai nedaug teduota žinių, o kaikurių tik vardai paminėti. Viena iš tokių kaip tik ir yra didžiojo Lietuvos kunigaikščio Kęstučio žmona — kunigaikštienė Birutė. Visa, kas liečia Birutės gyvenimą, senuose metraščiuose yra tiesiog gili paslaptis. Josios gyvenimas Lietuvos istorijoje tapo lyg ir graži legenda, einant iš lūpų į lūpas ir taip perduodama vaikų vaikams. Ta legenda yra tikrai įdomi, bet ji giliai apgaubta paslaptingumo šydu.

Lietuvos praeities tyrinėtojai negali pasakyti, kada Birutė gimė, kur, kaip atrodė. Pagaliau mūsų istorikai negali nurodyti metų, kada ji mirė ir net tikros vietos, kur ji galėjo būti palaidota. Tačiau, kad Birutė buvo didžiojo Lietuvos kunigaikščio Kęstučio žmona ir taip pat žymaus mūsų istorijoje valdovo — politiko Vytauto Didžiojo motina, tai to niekas nepaneigia.

Birutės vardas pirmą kartą yra paminėtas Bychovco kronikoje 16 a.

Dar, tur būt, visi prisimename, kai mūsų tėvukai mums mažiems pasakodavo, kad Birutė buvusi Palangoje labai graži vaidilutė ir miške su kitomis draugėmis saugojusi šventąją ugnį. Ir vieną dieną į šventąją girią atjojęs kunigaikštis Kęstutis ir ją pagrobęs. Šitas mūsų senelių pasakojimas ir yra iš Bychovco kronikos, kur metraštininkas rašo, kad Trakų kunigaikštis Kęstutis, išgirdęs Palangoje gyvenančią labai gražią mergaitę, atjojo ir jai pasipiršo. Bet ji atsisakė tekėti, nes buvo pasižadėjusi tarnauti dievams ir netekėti. Tada Kęstutis ją pagrobė ir parsivežęs į Trakus iškėlė šaunias vestuves.

Mūsų istorikai tvirtina, kad ji tikrai galėjo būti kilusi iš Palangos. Tačiau pasakojimas, kad ji buvusi vaidilutė, greičiausiai bus sukurtas apie 16 a., kai mūsų didikai norėjo įrodyti lenkų ponams, kad lietuviai yra augštesnės kilmės už lenkus, nes yra kilę iš romėnų. Tada ir buvo sukurtas padavimas apie Palemoną, kuris atkeliavo iš Romos. Dabar Lietuvoje kaikurie istorikai, o ypatingai M. Jučas, įrodinėja, kad lietuviai susikūrė tą pasakojimą ginantis ne nuo lenkų, bet nuo rusų, kurie visą laiką bandė užimti didžiosios Lietuvos kunigaikštijos žemes. Rusai net panaudojo kryžiuočių sugalvotą ir žeminantį mūsų kunigaikščius pasakojimą, kad mūsų Vilniaus įkūrėjas kunigaikštis Gediminas buvęs arklininkas. Tada mūsų didikai pradėjo įrodinėti, kad lietuviai yra romėnu kilmės, o pats Gediminas net buvęs Romos imperatoriaus Augusto giminė. Tad nuo tada iš Romos atkeliavo ir pasakojimai apie vaidilutes — šventos ugnies saugotojas. Mūsų istorikai negali įrodyti, kad Lietuvoje vaidilutės kada nors yra buvusios. Nors visi jas vaizdavosi labai gražias mergaites, baltai apsirengusias, ilgais plaukais ir vainikais ant galvų. Net ir mūsų literatūroje rašytojai bandė jas atkurti, kaip Vydūnas, o ypač V. Mykolaitis-Putinas savo "Nuvainikuotoje vaidilutėje". Tačiau yra manoma, kad vaidilutės galėjo būti kiekvienų namų mergaitės, kurios saugodavo ugnį židinyje, kad neužgestų, nes vyrai išeidavo žvejoti, medžioti, ar išjodavo kur nors toliau kariauti. Ugnis mūsų protėvių buvo laikoma šventa. Jei namuose ugnis užgesdavo — reiškė didelę nelaimę. Jaunamartė, nutekėdama į vyro namus, kartais atsinešdavo iš savo tėvų židinio ugnies.

Kita legenda pasakoja, kad Birutė buvusi paprasta Palangos žvejo duktė. Ir vieną dieną, kai ji nešė savo broliams, išėjusiems žvejoti, valgyti, kelyje sutiko jojantį Kęstutį. Kunigaikštis buvo taip sužavėtas josios nepaprastu grožiu, kad ten pat ant kelio ir pasipiršo jai.

Šitas pasakojimas paplito tarp žmonių nuo tada, kai Silvestras Valiūnas (1787—1831) parašė dainą apie Birutę. Manau, kad dar ir šiandien daugelis iš mūsų prisimena tą dainą:

Ant marių kranto, Palangos miestely,
Kur gyven mūsų broliai žemaitėliai,
Yr aukštas kalnas, Birute vadintas,
Žaliom pušelėm viršus apsodintas.

Toliau toje dainoje sakoma, kad Birutė buvo:

Iš užaugimo ne kunigaikštienė,
Gero bajoro duktė, ne vargdienė.
Žemčiūgais brangiais ir aukso auskarais
Nesipuikino, vaikščiojant pamariais.

Vėliau atsirado tos dainos nauji posmai, kur jau sakoma:

Nebuvo įinai kokia karalaitė,
Bet iš Palangos vargdienė mergaitė.

Ši daina labai paplito tarp žmonių. O jau žemaičiuose ji net buvo tapusi lyg ir himnu, dažnai visų dainuojama.

Birutės gyvenimas daugelį domino, o ypačiai menininkus. Jie kūrė savo paveikslus, kiekvienas pagal savo vaizduotę bandė atkurti josios legendą drobėje. Todėl dabar ir turime Birutę atvaizduotą girioje, kai Kęstutis atjojęs puikiu žirgu, ją grobia. Kitur ji yra basa, laukinėliu rankoje, susitinka jojantį kunigaikštį. Bene gražiausias josios paveikslas tai, kur ji stovi prie ąžuolo, gėlių vainikėliu ant galvos ir gintaro karoliais ant kaklo. Šitas josios paveikslas yra įdėtas ir į anglų kalba išleistą lietuvių enciklopediją, kurios jau išėjo pirmasis tomas.

Neturime žinių, kaip Birutė atrodė gyvenime, nes nėra niekur išlikusio josios tikro paveikslo. Visi menininkų piešti jos portretai mūsų istorijos vadovėliuose nėra tikri.

Bendrai apie kunigaikštienės Birutės kilmę mūsų istorikai (prof. I. Jonynas, prof. A. Šapoka, o ypačiai prof. A. Kučas, kuris labai daug medžiagos davė Lietuvių Enciklopedijai) tvirtina, kad ji turėjo būti kurio nors Žemaičių kunigaikščio dukra.

Šio straipsnio autorei teko klausyti istorijos paskaitų Vytauto D. universitete prof. I. Jonyno. Jis aiškino, kad Birutės giminės yra aprašyti kitų tautų senuose metraščiuose. Būdami paprasti Palangos žvejai, jie jokiu būdu su savo vardais nebūtų galėję papulti į kronikas. Jie turėjo būti kurio nors žemaičių kunigaikščio ar aukštos kilmės didikų šeimos sūnūs. Lenkų istorikas Dlugošius rašo: "šaltiniai mini jos tėvo brolį Vydmantą ir jos seserėną Butrimą" (L. E., T. 3, psl. 13). Juodu buvo giminės Vytauto D. iš motinos pusės.

Kada Birutė gimė, mūsų istorikai negali nustatyti tikros datos. Bet ji turėjo ištekėti už Kęstučio apie 1350 m., nes tie metai yra jungiami su Vytauto D. gimimu.

Apie josios mirtį irgi yra daug spėliojimų. Prof. A. Šapoka savo "Lietuvos istorijoje" rašo, kad, kai Jogaila užėmė Vilnių, pradėdamas derybas su Kęstučiu ir Vytautu, pakvietė juodu į savo stovyklą. Tuomet abu buvo suimti. Vytautas buvo paliktas Vilniaus kalėjime, o Kęstutį išvežė į Krėvos pilį (L. E. rašoma Kriavo pilis). Vilniaus kalėjime Vytautą galėjo lankyti jo žmona su tarnaite. Vytauto D. žmona kunigaikštienė Ona padėjo jam pabėgti. Ji prikalbino Vytautą persirengti moteriškais drabužiais ir išeiti iš kalėjimo. Vytautas taip ir padarė. Tada jis gavo prieglaudą pas kryžiuočius. Kęstutis gi po 5 dienų kalėjime buvo nužudytas. Tai įvyko 1382 m.

"Kęstučio lavonas iš Krėvos pilies buvo atvežtas į Vilnių ir iškilmingai palaidotas. Jis buvo sudegintas ant laužo. Žmonėms buvo paskelbta, kad jis pats nusižudęs. Taip tad liūdnai baigė savo dienas šviesiausia pagoniškos Lietuvos asmenybė". (A. Šapokos "Lietuvos istorija", psl. 94).

Tačiau apie Birutę niekur nieko nekalbama. Atrodo, kad ji gal nedalyvavo nė laidotuvėse. Tik vienur yra parašyta, kad kilus ginčui tarp Jogailos ir Kęstučio, ji buvo išvežta į Brastą, kur buvo daug saugiau, o iš tenai ji turėjo pasiekti vieną iš savo dukterų. Kiti istorikai sako, kad ji irgi Jogailos įsakymu buvo nužudyta. O kaikurie spėja, kad ji mirė 1389 m. Lenkų istorikas Dlugošius kaltina Jogailą dėl Kęstučio mirties, bet apie Birutės mirtį nieko nemini. Įdomu yra tai, kad Vytautas D. apie 1390 m. įteikė vokiečių ordinui skundą, kuriame buvo rašoma apie jo motinos nužudymą. O 1414 — 1418 m. Konstantos bažnytiniame suvažiavime Jogaila buvo kaltinamas Kęstutį pasmaugęs, o Birutę nuskandinęs. Tačiau daugelis lenkų pasiuntinių tai griežtai paneigė, stengdamiesi apginti Jogailą. Kaikurie net pradėję tvirtinti, kad Birutė gana ilgai gyvenusi, o jai mirus, josios kapas buvo visų lankomas. Tokiu būdu apie Birutės mirtį ir palaidojimą yra daug neaiškumų.

Žemaičiuose jau nuo seniai yra sukurtas padavimas, kad ji palaidota kalnelyje, prie pat Baltijos jūros, Palangoje. Tas kalnelis ir yra vadinamas Birutės vardu. Istorikai mano, kad tie pasakojimai gali būti teisingi. Gal būt, Vytautas, jai mirus, pasirūpino, kad ji būtų palaidota Palangoje. Apie Birutės kapą Palangoje rašo ir istorikas Stryjkovskis 1582 m. kronikoje. Tą

DID. LIETUVOS KUNIGAIKŠTIENĖ BIRUTĖ

nuomonę patvirtina ir tai, kad kalno viršūnė, atrodo, yra žmonių rankomis supilta. Vėliau Birutės kalnas buvo apsodintas pušelėmis, padaryti mediniai laiptai į jį įlipti ir pastatyta katalikiška koplytėlė. Ir iki šios dienos Birutės kalnas yra visų lankomas, kiekvienas Palangos vasarotojas atranda laiko užlipti į Birutės kalną parymoti ir pasigrožėti, leidžiantis saulei į Baltijos jūrą.

Kronikose rašoma, kad kunigaikštis Kęstutis yra turėjęs dvi žmonas. Pirmajai mirus, Birutė yra buvusi jo antroji žmona. Yra sakoma, kad su pirmąja žmona Kęstutis turėjo sūnus: Vaišvilą, Patirgą, Butautą ir Vaidotą. Su Birute jis turėjo Vytautą, Tautvilą, Žigimantą ir 3 dukteris: Miklausę, Danutę ir Ringailę, visi vyresnieji sūnūs išmirė, tai Vytautas ir liko įpėdiniu. Vytauto sesuo Miklausė ištekėjo už Tvėrės kunigaikščio Jono, Danutė už Mozūrų kunigaikščio Jonušo, o Ringailė už Mozūrų kunigaikščio Henriko. Jos visos trys apsikrikštijo ir gavo Marijos, Onos ir Elzbietos vardus.

Nepriklausomais Lietuvos laikais kaikurios moterų organizacijos, studenčių korporacijos pradėjo atkurti kunigaikštienės Birutės tautiškus drabužius. Žinoma, tai buvo labai sunku, nes tikrai nežinome, kaip ji rengėsi. Reikia manyti, kad ji nesiskyrė nuo kitų karalienių, kunigaikštienių bei aukštos kilmės viduramžių moterų. Ji galėjo rengtis kaip karalienė Bona, karalienė Jadvyga, Vytauto D. žmona — kunigaikštienė Ona, Barbora Radvilaitė ir kitos. Atrodo, kad jos kaip ir kitos karalienės savo pilyse, dėvėjo šilkus, aksomus, mezginius, brangius kailius, o puoštis galėjo auksu, sidabru, perlais ir brangiais akmenimis. Gali būti, kad Bi-

rutė puošėsi ir gintaro karoliais, nes gintaras buvo naudojamas papuošalams. Atkastuose senuose kapuose neretai yra randama ir gintaro karolių.

Įdomus yra aprašymas apie Vytautą D., jo žmoną Oną ir karaliaus Jogailos seserį Aleksandrą jų apsilankymo proga 1396 m. pas Vokietijos imperatorių Zigmantą Liuksemburgietį. Štai imperatoriaus biografas E. Windecke rašo:

"Kunigaikštienė Ona padovanojo imperatorienei perlais siuvinėtus batukus, auksu siuvinėtų rakšluosčių, sabalių kailiais pamuštas pirštines ir 100 sabalių kailiukų. Vytautas — 100 žirgų, tūkstančius brangių kailių ir kt. Vokiečių riteriai stebėjosi kunigaikštienės Onos ir Jogailos sesers Aleksandros, Mozūrų kunigaikštienės, puošnumu, laikydami jas prašmatniausiomis moterimis Rytų Europoje". (L. E., T. 7, psl. 113—114).

Ten pat: "Ona ir Vytautas lankėsi Smolenske, kur susitiko su savo dukterimi Sofija ir apdovanojo ją brangiomis dovanomis, jų tarpe auksu ir sidabru papuoštais šventaisiais paveikslais".

Taip pat dar rašoma, kad Vytautas su žmona Ona karaliaus Jogailos seseriai Aleksandrai, gimus dukrai, padovanojo brangų, gryno sidabro lopšį, kuris vėliau teko Jogailos vaikaičiams. Be to, kunigaikštienė Ona, lankydama Marienverdery neseniai mirusios šv. Daratos kapą, padovanojo bažnyčiai daug brangių audeklų.

Tad, nors iš šių kelių pavyzdžių, galima spręsti, kad mūsų kunigaikščių rūmuose, kaip ir kitų kraštų karalių pilyse, gyvenimas buvo turtingas ir prabangus.

Bendrai Kęstutis ir Birutė mūsų istorijos vadovėliuose visur yra aprašomi, kaip ideali paskutinių pagoniškos Lietuvos kunigaikščių pora. Ypatingai Kęstutis net ir svetimųjų kronikose yra minimas, kaip sumanus karys, teisingas ir narsus. Sudaręs su priešu taiką, jos ir laikydavosi. Su belaisviais net ir savo kareiviams liepdavęs žiauriai nesielgti. Sakoma, kad iš visų Gedimino sūnų jis buvo sumaniausias. Birutė buvo mylima žmona ir rūpestinga motina savo šeimoje. Juodu abu visą laiką pasiliko ištikimi savo senajai tikybai, nes neapsikrikštijo, nors jų vaikai ir priėmė krikščionybę. Birutė, atrodo, dažnai lankydavo savo ištekėjusias dukteris, nors kelionės 14—15 a. buvo ilgos, nes reikėjo daugiausia keliauti arkliais. Iš Trakų ar Vilniaus pasiekti bet kurią vietą buvo labai sunku. Istorikai sako, kad Birutė nedalyvavo politiniame gyvenime, kaip kitos karalienės ar kunigaikštienės.

Pavyzdžiui, Vytauto D. žmona Ona net pasirašinėdavo kaikuriuos raštus. Ji buvo labai išsilavinusi viduramžių kunigaikštienė. Ji Vytautą lydėdavo kelionėse, dalyvaudavo suvažiavimuose ir bendrai jam padėdavo. Už tai, kai ji Vytautui padėjo pabėgti iš kalėjimo pas kryžiuočius, sakoma, buvo Jogailos net nubausta, bet kaip — metraščiuose nėra parašyta. Prieš savo mirtį ji Vytautui pasakė, kad, jai mirus, jam nesiseks. Taip ir buvo. Vytauto D. antroji žmona Julijona jau neturėjo tiek reikšmės jo gyvenime, kaip kunigaikštienė Ona.

Tad štai, trumpai suglaudus, kaip atrodo Birutės gyvenimas metraščiuose. Tačiau, nors ir tikrai nežinome, kada ji gimė ir mirė, tik mums gana ir to, kad ji buvo motina Vytauto Didžiojo, kuris praplėtė Lietuvos sienas nuo Baltijos iki Juodųjų jūrų.

O josios gyvenimas visada pasiliks mums kaip graži legenda Lietuvos istorijoje.

*) Rašant straipsnį, daugiausia naudotasi — "Lietuvių Enciklopedija" ir A. Šapokos "Lietuvos istorija".

KATHERINE MANSFIELD

P. GAUČYS

Garsioji anglų rašytoja, Katherine Mansfield, gimė 1888 m. Wellingtone, Nauj. Zelandijoje ir mirė 1923 m. Fontainebleau, Prancūzijoje. Ji ypatingai išgarsėjo savo novelėmis, kurių išėjo penki rinkiniai, taip pat ji paliko savo *Dienoraštį* ir *Laiškus*. Kaip rašytoja, ji plačiai žinoma ir augštai vertinama. Tačiau ji nemažiau įdomi ir kaip asmenybė, nes ji yra iš to nedidelio būrio tyrų, jautrių ir besikankinančių sielų, su kuriomis mes mėgstame bendrauti, jas rasti jų raštuose ir girdėti apie jas kalbant.

K. Mansfield vyras, J. M. Murry, kartu su panele Ruth Mantz yra parašę apie ją knygą, kuri mums leidžia arčiau pažinti ir geriau suprasti tą, kuri buvo tokia paslaptinga, tokia užsidariusi ir taip sunkiai prieinama. Tai knygai atsirasti davė progą vienas amerikiečių leidėjas, kuris įgalino panelę Mantz ją parašyti, apmokėdamas jai išlaidas kelionės aplink pasaulį: iš Nauj. Zelandijos į Paryžių, Londoną, Italiją, Prancūziją; Šveicariją ir Vokietiją, taip kad ji galėjo atrasti K. Mansfield greit nykstančius pėdsakus, pamatyti tas vietas, kur ji gyveno, kentėjo ir svajojo, apklausinėti liudininkus, pavartyti neišleistus jos raštus ir mums atkurti jos vaizdą.

Iš pradžių eidami prie išorinių dalykų, patiriame, kad Katherines Beauchamp (Mansfield, kuria ji pasirašinėjo, buvo josios motinos pavardė) buvo gimusi iš senos pionierių šeimos, įsikūrusios Nauj. Zelandijos saloje XIX šmt. pradžioje. Ten ji išgyveno penkiolika metų ir 1903 m. atvyko į Londoną baigti mokslų, o po trejų metų sugrįžo į gimtą salą ir įsitikino, kad po jaudinančio buvimo Londone, ji negali apseiti be to matyto pasaulio, kur buvo taip karštai įsitraukusi į dvasinį gyvenimą ir kurio pasigedo savo sieloje.

Ji mokėjo išnaudoti kiekvieną progą kūrybai. Iš kelionės po Vokietiją ji atsivežė savo pirmąją novelių knygą. Ja ji atkreipė visų dėmesį, tačiau ji jai nedavė pinigo. Jai teko išgyventi sunkias dienas, nes ji turėjo dainuoti provincijos operoje ir sukti filmus. Jos Dienoraštyje tas sunkus pradžios laikotarpis visai neatsispindi. Iš jos laiškų mes patiriame, kad ji neatlaidžiai siekė išsaugoti esmę, o esmę jai sudarė jos darbas, savojo talento brandinimas ir išskirtinas savo asmenybės vystymas. 1911 m. ji ištekėjo už jauno rašytojo, J. Middleton Murry, ne ką geriau už ją besilaikiusio, kuris Oxforde redagavo mažą žurnalą *"Rhytm"*, o vėliau "Atheneum", kuriame K. M. spausdino savo noveles.

Karo pradžioje jos brolis atvyko į Londoną ir ką tik patekęs į frontą, žuvo. Ši mirtis rado gilų atgarsį jaunos sesers širdyje. Ji buvo labai silpnos sveikatos ir kentėjo nuo pleurito. 1915 m. apsigyveno Prancūzijoje, kur iš pradžių atrodė, kad ji pasveiko. Ten ji parašė savo pirmąjį šedevrą — *Preliudą* ir netrukus kitą Paryžiuje. Jos brolio mirtis visas jos mintis sutelkė į jų bendros vaikystės vietas ir dienas. Paklusdama savotiškai pareigai atsiminti žuvusį, ji pradėjo savo raštuose atgaivinti peizažus, figūras, spalvas ir scenas iš jų gyvenimo Nauj. Zelandijoje. Pasirodymas šių raštų, nepaprastai jautrių, persunktų humoru ir poezija, paslaptim ir tiesa, nuo 1918 m. užtikrino naujosios rašytojos garbę. Jos sveikata, kasdieną vis menkėjanti, neleido jai turėti didesnių vilčių ateičiai. Josios Dienoraštis ir laiškai atskleidžia tragišką kovą tos nelaimingos moters, besilaikančios tik nepaprastu užsispyrimu įvykdyti savo paskirtį ir pasiekti aukštybių prieš neišvengiamą katastrofą. Iš Pietų Prancūzijos Bandolio į Londoną, į Paryžių, į Italiją, vėl į Bandolį, į Valais, į Montaną, tarp kalnų sniegų, mes matome nelaimingosios baisų bėgiojimą, palaužtos, bet visvien besiekiančios aukštybių, bejieškančios savęs pačios ir galimai pilnesnio tobulumo. Tie neilgi metai buvo nusėti vienas po kito pasirodančių greitų šedevrų. 1922 m. K. M. turėjo atsisakyti kūrybinio darbo. Ji vis norėjo dar labiau išsitobulinti, atsinaujinti ir pasiekti sielos ramybės. Ji tikėjo ją suradusi teosofijoje. Įsikūrė Fontainebleau ir ten staiga mirė 1923 m.

Kūriniai, kuriuos ji paliko, visais atžvilgiais yra beveik tobuli. Tai novelės, kurių kiekviena iškelia ir vaizduoja atskirą pasaulį. Iš pirmo žvilgsnio jų siužetas atrodo nematerialus, ten nėra jokios istorijos, paskutiniam puslapy nėra teatralinio ar stebinančio efekto. Bet, baigus skaityti, iškyla drama ar išryškėja komedija, ar atgyja paprasta scena, nutapyta neužmirštamom spalvom, ryškiai ir preciziškai. Nepaprasta yra tai, kad tokiom išskirtinai poetinėm priemonėm įvairiausia tiesa (dramatinė ar komiška) gali būti taip ryškiai išsakyta.

M. K. pasaulis pirmiausia yra moteriškas pasaulis. Namai, vaikai, rūbai, moteriški rūpesčiai jai yra svarbūs dalykai. Vyrus ji vaizduoja retai ir, atrodo, jie jos novelėse neturi ką veikti; jie jos nedomina. Moterys ir jų nuotaikos, jų slapti susibaudimai prieš vyrus, jų ypatingos kalbos vakarais, ilgi motinų pokalbiai su dukrom ir jų paslaptingi ryšiai su kaikuriais daiktais ... Apie visus tokius dalykus niekas geriau už ją nėra rašęs. Kitos garsios moterys rašytojos: Madame de Stael, George Eliot ar George Sand rašė puikius mišrius, pusiau vyriškus, pusiau moteriškus kūrinius. K. M. protagonistėm pasaulis yra kietas ir gąsdinantis. Beveik visose jos novelėse yra grožio akimirkų, kurios staiga nutrūksta nuo sąlyčio su bjaurumu, žiaurumu ar mirtimi. Tačiau gyvenimą reikia priimti tokį, koks jis yra, nes jis yra visako mišinys.

Visas K. M. menas glūdi jos plunksnos ir teptuko neužčiuopiamam prisilietime, jos nepalyginamuose peizažuose, jos sugebėjime jus sujaudinti nieko nepasakius. O ką bekalbėti apie jos nematomą meną. Niekas geriau už ją neatvaizdavo vaikų, gėlių, paukščių, mažų svajonių nemedžiaginio rezginio. Tai didelis menas sugebėti vaizduoti neišreiškiamus mažus dalykus, kurie tačiau tik tariamai tėra maži; iš mažų dalykų susidaro gyvenimas, kuris jaučia, priima, mąsto. Ji buvo toji nuostabioji siela, kuri, atrodė, sutverta tik jausti, turėjo nuostabią dovaną į save sutraukti ir atspindėti daiktų išorę, tą išorinį pasaulį, į kurį įsitraukdavo kaip veidrodis, bet labai supratingas veidrodis.

Savo pastabose apie save pačią, nepatenkinta savimi ir savo darbu, ji priekaištauja savo dvasiai, kad ši skęsta smulkmenose. Tai pažymėtinas sąžiningumas, rodąs, kokia ji buvo griežta pati sau.

Jau vien tevertinant josios kūrybą, tas jos noveles, tokias tikras, taip išbaigtas, galima turėti pakankamą supratimą apie pačią K. M. kaip rašytoją. Tačiau per jos kūrybą, tokią paslaptingą ir lyg pakibusią, mes prieiname prie jos pačios nuostabios asmenybės buvusios joje. Ir pamatome ją buvus visiškai skirtinga nuo visų kitų, visiškai neapčiuopiamą. Jos Dienoraštis, tikras, originalus meno veikalas, iš dalies apvilia, nes jame ji teatskleidžia tik dalį savęs. Jame daug neryškumų ir nedasakymų, išskyrus vietas, kuriose jaučiame ją kenčiant, kur ji sužymi savo skundus. Užtat josios puikūs, gilūs, dvasingi ir tokie drąsūs Laiškai, priešingai, kalba apie ją ir mum leidžia ją pažinti. Ji buvo taip toli nuo mūsų pasaulio, taip atitrūkusi, tokia tyra ir taip aukštai iškilusi, kad mes tegalime tik ja gėrėtis ir ją gerbti. Ji viską panarindavo savo poezijoje ir joje paliko giliai žmogiška, išgyvendama savo kietas kovas, jas priimanti, bet su visa jėga besistiepianti į tobulumą.

J. MOZŪRAITĖ-KLEMKIENĖ

UŽSIDEDANT VIENUOLĖS ŠYDĄ

KATHERINE MANSFIELD

Atrodė neįmanoma, kad kas nors būtų nelaimingas tokį puikų rytą. Niekas nebuvo, nusprendė Edna, išskyrus ją pačią. Namų langai buvo plačiai atidaryti. Iš jų aidėjo piano garsai, mažos rankutės vijosi viena kitą ir bėgo viena nuo kitos, praktikuodamos gamas. Saulėtuose soduose medžiai lingavo, visi skaistūs nuo pavasario žiedų. Gatvėse vaikai švilpavo, mažas šunytis lojo, žmonės ėjo pro šalį žengdami taip lengvai, taip greitai, atrodė, kad jie nori pradėti bėgti.

Gal būt ir Edna neatrodė tokia nelaiminga, kaip kad jautėsi. Nėra lengva atrodyti tragiškai teturint aštuoniolika metų, kai esi nepaprastai graži, tobula sveikata, raudonuojančiais skruostais ir žėrinčiomis akimis, o ypač kai vilki prancūziška žydrą suknelę ir naują pavasarinę skrybėlę, rugiagėlėm apkaišytą. Ji laikė rankoje knygą, kuri Ednai buvo dingstis išeiti iš namų, pagalvoti, įsisąmoninti kas buvo atsitikę ir kaip nors nuspręsti ką dabar daryti.

Buvo įvykęs baisus dalykas. Visai netikėtai, pereitą vakarą teatre, kai ji su Džimiu vienas šalia kito sėdėjo ložėje, be jokio įspėjimo, jai tik suvalgius gabaliuką šokolado ir Džimiui perdavus dėžutę — ji įsimylėjo aktorių. Taip, įsi-my-lė-jo ...

Šis jausmas buvo toks, kokio ji niekad anksčiau negalėjo įsivaizduoti. Jis nebuvo nė kiek malonus. Jis vos jaudino, jei jūs galite pavadinti beviltiškos nelemties, nevilties, agonijos ir nelaimės baisų jausmą jaudinančiu. Jeigu tas aktorius po spektaklio būtų sutikęs ją šaligatvyje tuo tarpu kai Džimis jieškojo jų karietos, ji būtų sekusi paskui jį ligi žemės galo jam tik mostelėjus, tik parodžius ženklą, būtų visai užmiršus Džimį, savo tėvą ir motiną, savo laimingus namus ir nesuskaitomus draugus ...

Vaidinimas prasidėjo labai linksmai. Tai buvo šokolado valgymo metu. Po to herojus apako. Baisi akimirka! Edna tiek verkė, kad turėjo iš Džimio pasiskolinti sulankstytą, kvapią nosinaitę. Tačiau ne tai buvo svarbu. Ištisos žiūrovų eilės verkė. Netgi vyrai šnypštė nosis ir mėgino žiūrėti programą, užuot žiūrėję į sceną. Džimis, laimingas, sausom akim, — nes ką gi ji būtų dariusi be jo nosinaitės? — pastvėrė jos laisvą ranką ir šnabždėjo: "Nenusimink, brangioji!" Kaip tik tada, kai norėdama jam įtikti, ji paėmė paskutinį šokolado gabaliuką ir vėl atidavė dėžutę, vyko tas baisus epizodas su herojum scenoje apleistam kambaryje prietemoje, orkestrui grojant lauke ir iš gatvės aidint linksmiems garsams. Jis mėgino, deja, kaip skausmingai, kaip galingai, — apgraibom prieiti prie lango. Pagaliau jam tai pavyko. Ten jis stovi, laikydamas užuolaidos kraštą, tuo tarpu kai spindulys, tik tas vienas spindulys, pilnai apšviečia jo pakeltą, neregį veidą ir orkestro garsai tolumoje nutyla ...

Tai buvo tikra, tai buvo absoliučiai tikra, — ak, labiausia nuo tos akimirkos Edna pajuto, kad jos gyvenimas niekad nebus toks pats. Savo ranką ji atitraukė nuo Džimio, atsilošė, ir visai uždarė šokolado dėžutę.

Edna su Džimiu buvo susižiedavę. Jau buvo suėję ištisi metai kai jiedu viešai pasižadėjo vienas kitam. Tačiau jiedu žinojo susituoksią jau nuo to laiko, kai Botanikos sode vaikščiodavo su savo auklėmis ar sėdėjo pievoje su biskvitais ir miežinio cukraus gabaliukais, arbatos vietoje. Tai buvo taip tikras dalykas, kad Edna, per visą jos mokykloje buvimo laiką, nešiojo nepaprastai puikią sužadėtuvių žiedo imitaciją sausainio pavidale. Ir ligi to vakaro jie buvo ištikimi vienas kitam.

Bet, dabar visa baigta. Taip pilnutiniškai baigta, kad Edna sunkiai begalėjo patikėti jog Džimis to nematė. Ji išmintingai ir liūdnai šypsojosi, pasukdama į Švenčiausios Širdies vienuolyno sodus ir kopė taku, vedusiu tiesiog į Hill gatvę. Daug geriau tai žinoti dabar, nei laukti ligi jie bus susituokę! Dabar buvo galima tikėti, kad Džimis tai pergyvens. Ne, nereikia save apgaudinėti: jis niekad nesugebės to pergyventi! Jo gyvenimas bus sugriautas, sulaužytas; tai neišvengiama. Bet, jis yra jaunas ... Laikas, žmonės sako, gali sudaryti mažą skirtumą. Po keturių dešimtų metų, kai jis bus senas vyras, jis gal galės ramiai apie tai galvoti. Bet ji — ką ateitis žada jai?

Edna priėjo tako galą. Ten, po naujai apsilapojusiu medžiu, pražydusiu mažų baltų žiedų puokštėm, ji atsisėdo ant žalio suolo ir žiūrėjo į vienuolyno gėlių lysves. Vienoje, arčiausiai jos buvusioje, augo švelnūs kelmeliai, juosiami mėlynų našlaitėlių su vienoje kertėje susispietusiom gelsvom frizijom, kurių lengvos žalios jietys kryžiavosi virš gėlių. Vienuolyno balandžiai nardė aukštai ore, ir ji galėjo girdėti sesers Agnės balsą, vedančios dainavimo pamoką. Ah-me, skambėjo gilūs vienuolės tonai ir Ah-me ataidėjo atgal.

Jeigu ji neištekės už Džimio, be abejo, ji netekės už nieko kito. Vyras, kurį ji įsimylėjo, garsus aktorius, — Edna perdaug turėjo sveiko proto, kad nesuprastų, jog jis jos neves. Tai buvo labai keista. Ji netgi nenorėjo, kad iš to kas būtų. Tam jos meilė buvo pernelyg intensyvi. Ją reikėjo ištverti tyliai. Ji turėjo ją kankinti. Tai buvo, ji spėliojo, tiesiog tokio pobūdžio meilė.

— Bet, Edna! — šaukė Džimis. — Argi tu negalėsi kada nors pasikeisti? Ar aš negaliu tikėtis?

Ak, kaip skaudu tai pasakyti, tačiau aš turiu pasakyti: "Ne, Džimi, aš niekad nepasikeisiu.

Edna nuleido galvą; mažas žiedelis nukrito ant jos kelių, ir sesers Agnės balsas staiga suriko Ah-no, ir aidas pakartojo Ah-no ...

Tą akimirką jai atsiskleidė ateitis. Edna ją visą pamatė aiškiai. Ji buvo nustebinta; iš pradžių ji neteko žado, bet, pagaliau, kas galėtų būti labiau natūralu?

ZENTA TENISONAITĖ

KETURI LAIŠKAI

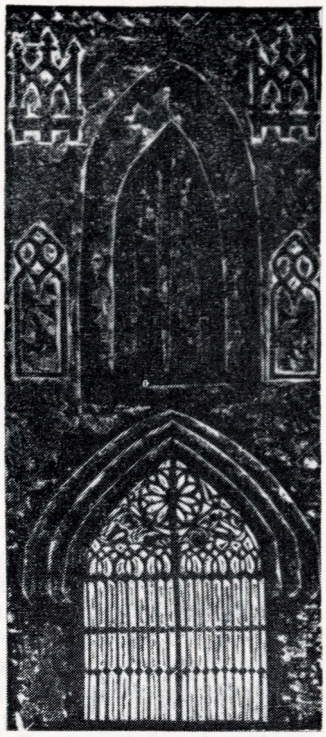

I

DONELAIČIUI

Tu esi tiltas
ištiesęs rankas
į krantų uolas,
į akmenis.
Ištiesęs rankas
geležies ir betono
per verdančius vandenis,
per verpetus,
per vandenynus.
Tu esi tiltas
sujungęs pasaulius.
Tiltas sujungęs
— vakar, šiandien
ir rytoj.
Tiltas per amžinybę.

II

GEZELLE'I

Baltas, baltas
debesėli,
vakare suveltas
vėjo
ir pakilęs į padangę
lėk į dangų,
lėk į dangų,
lėk į amžinąjį dangų!
Nesugrįžk tu į pasaulį,
lėk į saulę,
lėk į saulę!

III

TAGORE'I

Aš sutikau tave paklydus universe
tarp ružavai baltų magnolijos žiedų.
Nenoriu niekad puslapių užversti
skambaus skambėjimo tavo dainų.

Lyg vizijos, lyg pakerėtos pasakos,
baletą šoka žodžiai mėnesienos sidabre,
kiekvienas žodis gyvas man papasakos
ir užliūliuos lyg burtuose mane.

— — — — — — — — — —

Neši tu amžinybę kaip karūną
ir žvaigždėmis nusėti bus takai.

IV

TAU

Karalaiti mano
pasakos gražios,
lekia mūsų dienos,
lyg sapne svajos.
Krinta tarsi snaigės
sutema tyli,
laime vis apsvaigęs
rodosi skrendi.
Skambaliukai skamba
sidabru baltu,
karalaiti mano,
vis tave myliu.

MARIJA MONTESSORI
LAIMĖS ŽIBURIO ATRADĖJA

D. PETRUTYTĖ

Praeitą kartą apžvelgėme du svarbesnius Marijos Montessori atradimus psichologinėje žmogaus vystymosi eigoje:

1) Vos gimęs kūdikis turi dvasinio gyvenimo pradus, tik jie tebėra dar užuomazginiame stovyje,

2) Pats vaikas yra savos asmenybės kūrėjas. Jo kelrodžiai šitame darbe yra jautriniai laikotarpiai (sensitive periods*). Šiandien apžvelgsime sekančius jos atradimus.

3) *Aplinka.* Montessori, gilindamasi į vaiko dvasios struktūrą ir tyrinėdama jos vystymosi kelius, priėjo išvados, jog aplinka turi ypatingai didelės reikšmės, o kartais ir lemiamos įtakos, į vaiko dvasinės plėtros vyksmą. Remdamasi bendruoju biologijos mokslo dėsniu, kad: "Kiekvienas gyvas organizmas, normaliam savo vystymuisi ir sveikam išsilaikymui, yra reikalingas tinkamos aplinkos ir tam tikrų elementų joje", Montessori nustatė, jog žmogus šiuo požiūriu irgi nesudaro išimties. Jam taip pat reikalinga aplinka su tam tikrais elementais arba daiktais joje, kurie patenkintų besivystančio individo ne tik fizinius, bet ir dvasinius poreikius.

Vėlesnioji dinamiškosios psichologijos pakraipa, atsižvelgdama į individo ir aplinkos sąveiką ne tik patvirtino Montessori atradimą, bet ir išryškino naują elementą — aplinkos veikmę gilesniam individo psichologijos pažinimui.

Svarbesnieji vaiko aplinkos elementai: 1) pastovus, jaukus, meile šildomas šeimos židinys, 2) abiejų tėvų sąmoningumas auklėjimo uždaviniuose ir gilus atsakomybės pajautimas už gyveniman pašauktą asmenybę, 3) išmintingos tėvų pastangos, pasinaudojant šių dienų mokslo daviniais, patiekti kūdikiui ir vaikui reikalingą dvasinį peną, kuris atatiktų kiekvieno plėtros tarpsnio poreikius, 4) motina yra svarbiausias ir niekuo nepamainomas vaiko aplinkos elementas. Ypatingai jis svarbus pirmaisiais trimis kūdikio gyvenimo metais. Kad ir dalinė šito elemento stoka, dažnai sudaro rimtas kliūtis dvasinių galių normaliam susiformavimui.

4) *Susikaupimas* (koncentracija) yra natūralus reiškinys vaikui. Nereikalinga ieškoti specialių būdų ir priemonių, kas jam padėtų susikaupti, bet, atvirkščiai, reikia pašalinti kliūtis, kurios neleidžia vaikui susikaupti, įvairiais būdais blaškydamos jo dėmesį. Reikia aprūpinti vaiką tokiais veiklos motyvais, kurie ne tik pritrauktų vaiko dėmesį, bet jį natūraliai palaikytų, kol bus išvystyta reikalinga funkcija ir pasisavintos reikalingos žinios. Tai labai svarbus atradimas, kuris padėjo Marijai M. išspręsti painias mokymo ir mokymosi problemas. Tai psichologinis raktas, kurio ieškojo psichologai ir pedagogai.

Dar šio šimtmečio pradžioje, garsus psichologas ir filosofas, William James mažą vaiką lygino su peteliške, "kuri skrajoja nuo gėlės prie gėlės, bet labai mažai tesurenka nektaro". "Šitas jo palyginimas akyvaizdžiai rodo, kad mažas vaikas yra nepajėgus susikaupti. Tačiau jo sekantis pareiškimas skamba gana viltingai: "Mokymo galimybės priklauso nuo vaiko. Kam pasiseks surasti būdą, kaip sukaupti vaiko dėmesį, tas lengvai išspręs visas auklėjimo problemas". Pirmuosiuose "Vaikų Nameliuose" Romoje, Marijai M. pasisekė atskleisti šią gilią paslaptį.

5) *Judesys.* Visais laikais daug buvo kalbama apie ypatingą judesių reikšmę augančio organizmo normaliam vystymuisi. Tačiau iki Montessori niekam nepavyko natūraliu būdu įjungti judesį į mokymo ir auklėjimo sistemas.

Judesį M. laiko šeštąja žmogaus jusle, kuri niekuo negali būti pavaduojama, kai tuo tarpu kitoms juslėms galima rasti pakaitalus. Kadangi žmogus nėra pajungtas instinktui, tai, pagal Montessori, vaiko judesiai privalo būti stropiai kultivuojami, nes ne visi judesiai turi auklėjamosios reikšmės Ji patiekė nuostatus, kaip turi būti kultivuojami vaiko judesiai nepažeidžiant nei jo fizinės, nei dvasinės laisvės.

Maždaug ta pačia linkme šiandien eina neurofiziologijos mokslas, kuris stengiasi padėti vaikams su fiziniais trūkumais.

Marija Montessori — mokslininkė

Šalia mokslininkams būdingų savybių Montessori buvo dar apdovanota reta dovana — nuostabia intuicija, kurios dėka, anais tolimais laikais, jos padarytos išvados, šiandien laikomos tebegaliojančiomis. Jas patvirtina modernieji neurofiziologijos ir psichofiziologijos mokslai. Jie pripažįsta, kad Montessori auklėjimo sistema yra pagrįsta fiziologija ir gilia biologine kultūra. Montessori sistemos medžiagą galima lygiai gerai naudoti auklėjimo tikslams, kaip ir psichologiniams tyrinėjimams. Ji turi eksperimentinės mokslo medžiagos griežtumą ir pilnumą.

Mokslininkai, paprastai, skirstomi į dvi stambias grupes. Vieną grupę sudaro tie mokslininkai, kurie, turėdami prieš save visumą, imasi tyrinėti tos visumos atskiras dalis. Pvzd., fiziologas, turėdamas betkokį gyvį, bando suvokti kas jį palaiko gyvą, iš kokių organų jis sudarytas ir kokia kiekvieno organo paskirtis ir tt. Kitą grupę sudaro tie mokslininkai, kurie iš kokios nors smulkmenos ar detalės, pvzd., iš rasto kaulo bando atkurti visą gyvulį — jo išvaizdą, dydį ir net jo ypatybes.

Dr. Montessori, atsižvelgiant į jos mokslinius pojieškius, turėjo abiejų mokslininkų grupių savybes. Pirmuoju atveju, ji žvelgia į žmogų "kosminiame plane" ir daro tokią išvadą: "Jeigu žmogus yra visatos karalius, tai vaikas yra karalių karalius, kadangi jis yra tiesioginis suaugusio žmogaus kūrėjas. Pagaliau, jei žmogaus prakilnumas glūdi jo darbuose ir jo dvasinėse ver-

tybėse, kuris suteikia jam teisę į pagarbą, tai, be abejo, tas žmogaus prakilnumas gimsta kartu su juo. Dėlto kūdikis turėtų būti priimamas su pagarba, o ne kaip daiktas, su kuriuo elgiamasi atsargiai tik dėl jo fizinio gležnumo ir jautrumo.

Antruoju atveju — iš nežymių smulkmenų, k. a.: vaikų užsispyrimai, būdingas vaikų veržimasis viską liesti mažomis savo rankutėmis ar einant, eiti "nežmoniškai", bet pačia šaligatvio briauna arba suskilusio grindinio ruoželiu, karstytis ant tvorų ir medžių, arba vaikų noras vis iš naujo kartoti tą patį veiksmą ir t. t., — Montessori išvedė dėsnius, kurie tvarko sudėtingą psichologinės vaiko raidos vyksmą. Kruopštus, šių ir daugelio kitų, keistos vaikų elgsenos poreiškių išnagrinėjimas, įgalino Montessori sukurti mokslinį auklėjimo metodą, kuris globoja žmogų-vaiką jo dvasinės kūrybos kelyje.

Įžvalgi visuomenininkė

Marija Montessori žiūrėjo į gyvenimą visai kitomis akimis, negu mums yra įprasta. Ji negrupavo žmonių pagal socialinę padėtį, nei pagal jų politinius bei pasaulėžiūrinius įsitikinimus. Pagal ją, žmoniją sudaro dvi esminės žmonių grupės: *suaugusieji ir dar tebeaugantieji.* Šią pastarąją grupę sudaro individai nuo gimimo iki subrendimo, tai pamirštieji piliečiai.

Visuose pasaulio kraštuose: civilizuotuose ar necivilizuotuose, tarp visų visuomeninių grupių: turtingų ir vargšų, mokytų ir beraščių, egzistuoja viena ir ta pati blogybė — tebeaugančiųjų *priespauda,* kuri alina žmogaus asmenybę, susilpnindama arba ir visai sunaikindama kūrybinguosius žmogaus pradus, kurių vietoj išsivysto griaunamoji ir naikinamoji dvasia, kuri vėliau ima ardyti kultūringo visuomeninio gyvenimo pagrindus. Šios rūšies priespauda, Mantessori manymu, yra be galo sunku pašalinti, kadangi ji yra vykdoma nesąmoningai ir dar po priedanga meilės. Ir iš tikrųjų, tie, kurie praktikuoja priespaudą, myli pajungtuosius ir širdies gilumoje linki jiems gero. Savo ruožtu prispaustieji (vaikai) myli savo prispaudėjus, nesvarbu kas jie bebūtų — tėvai, auklės, mokytojai.

Daugelio metų stebėjimai ir moksliška analizė šios keistos priespaudos ir iš jos kylančių žiaurių pasekmių įgalino Montessori nustatyti, kad pagrindinė problema yra ne auklėjamojo, bet visuomeninio (socialinio) pabūdžio. Šiai problemai teigiamai išspręsti ji yra pasiūliusi sunormalinti santykius tarp suaugusiųjų ir vaikų. Pirmiausia suaugusieji turi pakeisti savo laikyseną su tebeaugančiaisiais, pagerbdami juos, kaip teisėtus visuomenės narius ir atiduodami tai, kas jiems natūraliai priklauso — pagarba dvasios pradui, supratimas vaiko pasiuntinybės ir sudarymas reikalingu sąlygų jo normaliam vystymuisi ir mokymuisi. Tos sąlygos turi atatikti vaiko psichologinius, sociologinius, biologinius poreikius.

Laimės žiburys — vaikas

Marijos Montessori, kaip ir daugelio didžiųjų atradėjų ir mokslininkų, kelias nebuvo lengvas. Įnai, kaip I. Biliūno "Laimės Žiburyje" aprašytasis jaunikaitis, nebodama didžiausių kliūčių, persekiojimų, pajuokos bei izoliacijos ir nesidairydama atgalios, drąsiai ir ryžtingai kopė į stiklo kalną prie "Laimės Žiburio". Marijai Montessori tas skaistusis laimės žiburys buvo mažasis vaikas, o pavojingas stiklinis kalnas, tai žmonių ignoracija vaiko dvasinės plėtros reikaluose.

Montessori ne tik pamatė, ne tik pasiekė tą laimės žiburį — vaiką, bet ir palietė jį — išstudijavo ir ištyrinėjo visuose pasaulio kraštuose — rasdama, kad vaike glūdi palaimos, taikos ir gerovės pradai, jei jie (pradai) nėra sunaikinami ar užgožiami priešmokykliniame amžiuje. Montessorinis metodas ir auklėjimo sistema yra aiškus planas su aiškiais nurodymais, kaip pasinaudoti ta natūralia palaima, glūdinčia vaike, siekiant įgyvendinti žmoniškumą ir taiką pasaulyje. Kaip galima tikėtis taikos ir tauraus žmoniškumo, jeigu tėvai nesugeba taikiai sugyventi su savo brangiais mažaisiais šeimos židiniuose? Bet koks gaisras visuomet prasideda iš kibirkšties. Todėl vengdami gaisro ir žinodami kokius nuostolius jis padaro, beatodairiškai nemėtykime kibirkščių, bet stropiai jas gesinkime. Pirmoji karo ir neapykantos kibirkštis įžiebiama, kai šiurkščiai su vaiku elgiamasi, kai jis mušamas, kai nepagarbiai su juo ir apie jį kalbama, kai jis pavedamas, trumpesnei ar ilgesnei svetimųjų globai.

Montessori metodas yra universalinio pobūdžio, tinkąs vaikų ugdymui nežiūrint kokia bebūtų socialinė padėtis, kultūrinis lygmuo ar tautiniai reikalavimai. Jos metodas — tai natūralus gyvenimo būdas arba kelias siekiant kultūringo žmoniškumo įgyvendinimo ir betkokios žmonių grupės kalbos ir tautinių savybių bei tradicijų išlaikymo.

Montessori pranašumas glūdi ne metodo sukūrime, bet suradime dvasinių vertybių, slypinčių mažo vaiko sieloje.

---

*) "Jautriniai laikotarpiai dvasinėje vaiko plėtroje" buvo spausdinti "Moteryje" 1961 m. Nr. 2, psl. 7.

M. CVIRKIENĖ MOTERIS

PRISIMINIMAI APIE "MOTERĮ"

SOFIJA RIMKUTĖ-CIRTAUTIENĖ

Dažnai mes ieškom praeities, kaip žiedo,
nevystančio ir jauno amžinai,
o ji, kaip saulė už kalnų nusėda,
o ji užgęsta, kaip tušti sapnai.

Taip sako poetas Bernardas Brazdžionis. Ir iš tikrųjų kiekvienas žmogus laikas nuo laiko grįžta praeitin. Be praeities žmogus lyg miręs būtų. Vieni viską prisimena smulkmeniškai — gali nusakyti dienas ir valandas, kitiems palieka tik bendras vaizdas.

Prisimenu 1935 metų rudenį Kaune. Gamta pasipuošusi rudeninėmis spalvomis traukė praeivio akį. Pageltę medžių lapeliai šoko paskutinį šio gyvenimo šokį ir negailestingai krito žemėn sunykimui. Tuo tarpu miesto gatvėse pilni jaunatviško džiaugsmo vaikščiojo iš miestų ir kaimų suvažiavę studentai, nes mokslo metai prasidėjo. Universiteto koridoriuose ir salėse mezgėsi naujos pažintys ar senos buvo atnaujinamos.

Ir šitame laikotarpyje mane, antro kurso studentę, Teisių Fakulteto — Ekonomijos skyriaus, pakvietė dirbti laikraščio "Moters" Administracijoje. Mielai sutikau, nes visuomeninis darbas man buvo prie širdies. Jau Tauragės Aukštesniosios Komercijos gimnazijoje dalyvaudavau slaptuose moksleivių ateitininkų susirinkimuose, nes viešas veikimas buvo uždraustas. Kartą miške, netoli Tauragės, tarp kvepiančių pušaičių į mūsų susirinkimą atėjo a.a. prof. Pranas Dovydaitis. Atsimenu, kaip šiandien, jis, glostydamas savo barzdą, sakė: "Aš ją užsiauginau kalėjime, nes buvau nubaustas už savo įsitikinimus." Ragino mus nepamesti idealų, nors tektų dėl jų ir nukentėti, o jo žodžiai jaunimą veikė. Jis mus užkalbindavo net Kauno gatvėse, nes atsimindavo iš susirinkimų ir paskaitų.

"Maters" Administracija buvo Kaune, Mickevičiaus g-vėje, priešais Vytauto Didžiojo Universiteto Teisių Fakultetą. Tuo laiku, kai aš pradėjau dirbti, Kat. Moterų Draugijos Reikalų Vedėjos pareigas ėjo Seselė Felicija Rogalskytė, kuri savo švelniu būdu, amžinai miela šypsena traukte traukė žmogų prie savęs. Jos padėjėjos — mano draugės Stefa ir Bronė, tačiau jų pavardžių neminėsiu. Su manimi kartu dirbo "Moters" administracijoje Birutė Stanaitienė. Visos bendradarbės buvo draugiškos, stengdavosi viena kitai padėti. Po kurio laiko (neprisimenu datos) Birutė Stanaitienė, dėl susidėjusių šeimyninių aplinkybių iš "Moters" administracinio darbo pasitraukė.

Pirmosios darbo valandos buvo įdomios. Pajutau naują atsakomybės jausma. Ypatingai daug darbo prieš Naujus Metus, kai iš Moterų Draugijos skyrių plaukdavo sąrašai su prenumeratomis. Tekdavo dirbti iki vėlybo vakaro, nes norėdavome visas patenkinti, kad laikraštis laiku pasiektų skaitytojas. Vadovybė leisdavo tuo metu pasikviesti talkininkių — ateitininkių studenčių, kurioms sunkesnės buvo pragyvenimo sąlygos. Ilgesnį laiką administracijos darbe padėjo, studenčių ateitininkių Korp. "Fideles Iusticia" korporantė, Olga Grušauskaitė, kilimo dzūkė. Ji taip pat patalkininkaudavo vykstant su paskaitomis į Moterų Draugijos skyrius.

SOFIJA RIMKUTĖ-CIRTAUTIENĖ

"Moters" tiražas buvo 25.000. Ją spausdino Marijampolėje Nekaltai Pradėtosios Mergelės Marijos Seserų vienuolyno spaustuvė. Prie "Moters" laikraščio būdavo pridedamas priedas — knyga. Vienoje buvo rašoma apie vaikų auklėjimą, kitoje — apie sveikatą, šeimininkavimą, religijos klausimais ir t.t.... Laikraštį mielai skaitydavo miesto ir kaimo moterys, nes kiekviena ką nors naujo ir naudingo joje rasdavo. Taip pat "Moteris" keliavo ir į užsienį — Angliją ir Ameriką. Kas išplatindavo "Moters" 10 egzempliorių, vienuoliktąjį gaudavo nemokamai.

"Moters" platintojos buvo pačios moterys. Jų buvo daug ir negaliu tiksliai skaičiaus pasakyti. Atsimintina, kad visuose didesniuose Lietuvos miestuose veikė Kat. Moterų Dr-jos skyriai, taip pat ir daugelyje mažesnių miestelių. Skyriuose buvo po kelias "Moters" platintojas, kurios kaip bitutės širdingai dirbo, nes gerai suprato spaudos reikšmę. "Moters" priešpaskutinis puslapis buvo skiriamas moterų pačių rašytoms korespondencijoms apie jų skyriaus veiklą: įvykusias metines šventes, Motinos dienos minėjimai ir panašiai... Šis skyrelis joms labai patikdavo: rasdavo ten savo pavardes, kas dar labiau skatindavo dirbti.

"Moters" platinimo darbe padėdavo kaikurių parapijų kunigai. Ypatingai gražų prisiminimą turiu apie idealistą kun. Povilą Pukį iš Kauno Karmelitų bažnyčios, kuris paaukodavo savo poilsio valandas, rinkdamas "Moters" prenumeratas. Pasitaikydavo ir atskirų pasauliečių vyrų. Kaip pavyzdį, galiu pasakyti — Juozas Užupis iš Lukšių parapijos, Šakių apskr., kuris prisiųsdavo labai gražia rašysena ir tvarkingai "Moters" prenumeratas, siekiančias netoli 100 egzempliorių. Taip pat Kaune daug išplatindavo "Moterų" Prisikėlimo skyrius, kurio valdybos narės buvo labai energingos, ir, bet kokios pagalbos paprašius visada padėdavo. Neatsiliko nė Kauno Šv. Antano parapijos

moterys. Kybartai, su savo energinga Moterų Dr-jos pirmininke p. Prapuoleniene, prisiųsdavo ilgą sąrašą prenumeratų. Žodžiu, suvalkietės dirbo iš širdies, kapsės nepasidavė zanavykėms. Didelį skaičių "Moters" prenumeratų užsakydavo aukštaitės. Ypatingai pasižymėjo Panevėžys, nes ten stipriai veikė Katalikų akcija, kurioje darbavosi a.a. Alfonsas Lipniūnas. Neatsiliko "Moters" skaitytojų gausumu ir žemaitės su savo sostine Telšiais. O ką bekalbėti apie širdingas dzūkes, kurios kartais net pačios atveždavo prenumeratas į "Moters" administraciją. Prisipažinsiu tik darbe, pirmą kartą savo gyvenime, girdėjau tikra dzūkišką tarme kalbančią senutę, atvažiavusią iš žaliojo kaimo. Daug ko nesupratau, bet labai patiko kalbos melodingumas — skambėjo, kaip muzikos garsai.

Sunku šiandieną pasakyti, kiek kuris skyrius "Moters" išplatino. Kai pradedi galvoti, tai kaip kad rožinio karolėliai slenka per pirštus, taip slenka mintys — primindamos veikėjas vieną po kitos. O jų buvo daug — nuoširdžių, teisingų, pasiaukojančių šeimai ir tėvynei.

"Moters" aukščiausias žydėjimo laikotarpis buvo 1937 ir 1938 metais. Tais metais netik pakilo prenumeratų skaičius, bet pagyvėjo ir veikla skyriuose. Skaitytojos dažniau aplankydavo "Moters" administraciją, įsigydavo draugijos išleistų knygų.

Be administracijos darbo valandų, tekdavo sekmadieniais išvažiuoti į Kat. Moterų Dr-jos skyrius su paskaitomis, ir tuo pačiu paplatindavau "Moters" prenumeratą. Pirmasis skyrius, kurį aplankiau buvo Bagotoji. Tos parapijos klebonas buvo kun. Domijonaitis. Prisimenu, bijojau važiuoti, nes mano žemaitiškos tarmės galėjo nesuprasti suvalkiečiai. Mano baimė buvo nepagrįsta, — paskaita pavyko, ir parsivežiau nemažai prenumeratų. Su džiaugsmu važiuodavau į Žemaitiją, kaip pas savus. Aš pažinau jų būdą, galvoseną, kalbėjau jų mintimis ir tarme, greitai atsirasdavo šiltas ryšys tarp kalbėtojo ir klausytojo. Ypatingai gražių prisiminimų turiu iš Telšių, kur vyko Kat. moterų ideologiniai kursai. Taip pat gilus įspūdis paliko atmintyje Vilkaviškyje įvykęs Suvalkų krašto moterų kongresas. Jame dalyvavo Kat. Mot. Dr-jos Centro Valdybos Pirmininkė p. Magdalena Galdikienė, kuri pasakė pagrindinę kalbą. Aš ją labai gerbiau, kaip pedagogę ji mokėjo suprasti jauną žmogų. Todėl laikiau sau garbe su ja ten dalyvauti ir drąsiai sakiau kalbą prie paminklo žuvusiems už Lietuvos laisvę.

1939 metais birželio mėn. pabaigoje iš "Moters" administratorės pareigų pasitraukiau. Taip pat tų pačių metų rudenį atsisakiau iš Kat. Mot. Dr-jos Kauno Rajono pirmininkės pareigų.

Tą savo visuomeninį ir administracinį darbą prisimenu, kaip gražiausią gyvenimo dalį, kuris prabėgo neveltui dirbant kartu su tokiomis idealistėmis, kaip Moterų Dr-jos Centro Valdybos pirmininkė Magdalena Galdikienė, "Moters" redaktorės — R. Petrušauskienė, Jadvyga Drungaitė ir p. Starkienė; Moterų reikalų vedėjos — Ses. Felicija Rogalskytė ir Ses. Augusta Sereikytė.

Su Lietuvių Katalikių Moterų Draugija praleidau ketverius metus ir kaip tik toje vietoje, kur draugija skleidė spausdintą žodį, stiprinantį mūsų tautos moterų sąmonę. Savo mėnesiniu laikraščiu "Moteris" ir savo gausinguose skyriuose draugija atliko didelį darbą Lietuvos moterims. Man, kuriai teko būti arti to darbo ir stebėti jį kad ir trumpą laiką, liks atminty visa, kas matyta, girdėta ir pergyventa. Čia skaitytojoms pateikiau savo atsiminimų nuotrupas.

Dail. ANASTAZIJA TAMOŠAITIENĖ

Dail. A. Tamošaitienės kilimų paroda vyko spalio mėn. Windsoro universiteto centre. Buvo išstatyti 23 kilimai. Spalio mėn. gale, Ottawos L. B. valdyba surengė dailininkės jubiliejinę parodą ,jos 60 metų sukakties proga. Paroda vyko Kanados valst. bibliotekos patalpose. Dailininkė buvo pasveikinta, ta proga įteiktos dovanos.

RUGSĖJO ŠEŠTADIENIS BIRUTĖS PŪKELEVIČIŪTĖS PREMIJUOTAS ROMANAS

PR. NAUJOKAITIS

Tik su mirtim prasideda tiesa (232 psl.)

Naujasis, 1969 metais Draugo romanų konkurse premijuotasis, Birutės Pūkelevičiūtės romanas "Rugsėjo šeštadienis" iš karto skaitytoją patraukia nuotaikingumu, lengvai plaukiančiu pasakojimu, grakščiu, spalvingu stiliumi, gyvais pokalbiais, kristalinio tyrumo kalba. Pridėkime dar lyrinį kūrinio atspalvį, gyvai juntamą autorės širdies šilumą — ir turėsime visas gerąsias formos savybes.

Turinys — psichologinis į gyvenimo pabaigą žengiančio žmogaus vidaus atskleidimas, su poetiškai filosofiniu pagrindu. Pagrindinis veikėjas — Pranas Gerulaitis — savo amžiumi artėja į septyniasdešimtuosius metus, o jo vidaus nuotaikos — dažniausiai saulėleidinės: "Galvoju, galvoju... Sau keisčiausių klausimų pastatau, bet nei į viena neatsakau. Man atsakymų nereikia. Tik jaunystėj galva plyšta, kankinančiom mintim užgula. Jaunystėj reikia daryti sprendimus. O senatvė plaukia, kaip ši rugsėjo naktis, kurioj tik iš tolo ūbauja laivai" (11 psl.). Ir laimės troškimas dabar jau ramus, rezignacinis, pasitenkinąs trupinėliais: "Kadaise žiūrėdamas į tą pačią žvaigždę, troškau meilės, troškau laimės. O dabar liko tik švelnus ilgesys, lyg melsvas rūkas ant rugsėjo slyvų. Nėra sielvarto, nėra širdgėlos. Nėra, tiesa, nei didelio, alpinančio džiaugsmo. Mano džiaugsmai maži. Visai maži. Gal tik tiek juose saldumo, kiek dobilo žiede medaus..." (10 psl.).

Gerulaitis — pensininkas, prievartinis emigrantas, gyvenąs su savo sūnumi Zigmu ir marčia Laima, pusiau su jais pirktame namelyje Čikagos lietuviškoje dalyje. Šalti vėjai pučia į Zigmo ir Laimos šeimą. Jų santykiai tolydžio blogėja ir irsta. Tėvą tai skaudina. Dar labiau ryškina seno žmogaus vienišumą — krintančio lapo vienišumą. Pavasario saulės atneša į senio Gerulaičio butelį Laimos ir Zigmo mažametis berniukas Sauliukas. Dar vienišumą sklaido ir laikrodžių tiksėjimas — Gerulaitis laikrodininkas mėgėjas, išmokes to meno jaunystėje iš kunigo Ksavero... O vis dėlto: "Anot Laimos, ko man trūksta! Turiu du kambarius, turiu kavinuką ir arbatinuką, turiu odinį foteliį, kurį Zigmas man nupirko įkurtuvėms... Tiksenk, tėvuk, savo laikrodžius, tiksenk mažas metalo širdis, ir neklausyk, ir negirdėk, kaip plaka didelė gyvenimo širdis. Nuo jos tu jau esi atidalintas... Esi tik stagaras, nuvytęs pievos pakraštyje, esi tiktai puta, jūros išskalauta, nusviesta ant kranto. Tu jau neturi lygios dalies ir vakarais nelaužai duonos su vynuogyno darbininkais" (25 psl.). Panašios nuotaikos senį Gerulaitį stumia vis tolyn nuo gyvenimo, ruošia kelią nelaukiamam, bet nesulaikomai ateisiančiam svečiui...

Ir pagaliau ponas Mors atneša pataisyti laikrodį... Kas tas ponas Mors? Žodį išvertus iš lotynų kalbos,

B. PŪKELEVIČIŪTĖ

būtų — Mirtis. Iš tikrųjų ir yra mirtis, tik autorė pristato mums ją aiškiu žmogišku pavidalu. Tai elegantiškas pusamžis ponas, tamsia, gerai pasiūta eilute, su saulės akiniais, gilaus, viliojančio žvilgsnio akimis, net kalbąs taisyklinga, išmokta lietuvių kalba, kalbąs santūriai, kartais kiek mįslingai... Jo atėjimas autorės psichologiškai paruoštas. Galėtume sakyti — tai patiės Gerulaičio įsikalbėjimas, jo vienišų nuotaikų realus atvaizdas, tai lyg slenkstis į anapus... Tačiau autorė poną Mors taip sukonkretina, kad jo tikru pasirodymu negalime abejoti: ir atneštasis taisyti laikrodis, pasikalbėjimas telefonu, ypač lošimas bilijardu daugelio liudininkų akivaizdoje, ištrina haliucinacijos prielaidą. Pasakytume, kad pasakinio elemento įvedimas į ištisai realistinį kūrinį, suskamba šiokiu tokiu disonansu...

Ponas Mors nėra žiauri mirtis. Su juo galima net derėtis. Jam reikia net įsiteikti, kad pasiimtų seną Gerulaitį, o paliktų gyvą po automobilio ratais patekusį Sauliuką. Jis net simpatingas, patrauklus visa savo laikysena, negąsdinantis, o viliojantis savo akių žvilgsnio gilumu. Tai magiškoji mirties jėga. Autorei puikiai pavyko ją išryškinti. Senasis Gerulaitis savo viduje yra pribrendęs Mirties atėjimui. Ir tos plačios ekskursijos į praeities prisiminimus, tai psichologiškai pagristas priešmirtinis gyvenimo filmas. Tik kiti tam filmui gauna kelias sekundes, o ponas Mors davė privilegiją visai dienai... Paskutinėmis minutėmis laikrodis sutaisomas (o atrodė neįmanoma jį sutaisyti!), bet senelis Gerulaitis sukniumba ant stalo nuo širdies smūgio. Fiziškai autorė savo herojų prie to smūgio reikiamai paruošė: visa diena nervinės įtampos, nekasdienio nuovargio.

Kompoziciniu atžvilgiu "Rugsėjo šeštadienis" panašus į anksčiau premijuotą "Aštuonių lapų" romaną. Veiksmas vyksta dviem planais: kasdieniniai dabarties įvykiai ir praeito gyvenimo prisiminimai, kuriuose ryškinamas pagrindinis veikėjas. Tik šiame romane tos ekskursijos psichologiškiau sujungtos su dabarties nuotaika. Tuose prisiminimuose rastume ir išbrauktinų smulkmenų. Prie kūrinio turinį gilinančių dalykų reikia skirti ir tuos atgailos psalmių fragmentus, tariamai Gerulaičio įsimintus lankantis jam kadaise trapistų vienuolyne ir dalyvaujant jų giedojime. Taip pat daug poezijos esama ir laikrodžių meno vaizduose. Taip pat gilių minčių švystelėja apie gyvenimo prasmę, apie tiesos ieškojimą ir mirtį. Kur baigiasi šis žemės gyvenimas, ten prasideda tiesa. Gyvenimas — praskrendančio paukščio šešėlis. Mažais gabaliukais sukapojame laiką, o negalvojame apie visą gyvenimą. Laikas juda viena kryptimi ir neturi sugrįžimo. Ir nelaimės turi prasmę: Sauliuko sužeidimas pasuka Laimos ir Zigmo gyvenimą nauja linkme. Charakteriai psichologiškai tikri ir pakankamai ryškūs (net antraeiliai). Jų ir esama neperdaugiausia.

Birutė Pūkelevičiūtė, RUGSĖJO ŠEŠTADIENIS, premijuotas romanas, išleido lietuviškos knygos Klubas, 1970 m. Viršelis ir vinjetės Kazio Veselkos, 238 psl., kaina $5.00.

JAUNYSTĖS DIENŲ DRAUGĖS ATMINIMUI

HALINA DIDŽIULYTĖ-MOŠINSKIENĖ

(Valerijos Vasaitienės mirties 1 metų sukakčiai)

Lygiai prieš trejus metus tuo pačiu laiku svečiavausi JAV-ėse. Tai buvo pirmoji mano viešnagė svetur, išgyvenus Brazilijoje 20 metų, pilna naujų ir labai įspūdingų pergyvenimų, kurie liko giliai įsirėžę atmintyje. Tai buvo kaip kleidoskope sumirgėjusi vasara. Bet štai ruduo nuspalvino didingus klevus, šermukšnių kekės įsirpo raudonai, berželio lapeliai auksiniu lietumi krito, ir kai seni skroblai jau veik visai apsinuogino, Cicero alėjos tapo nykiai pilkos. Tada išvykau į Filadelfiją pas uošvę ir dieverį.

Čia susitikom su Valerija ir jos vyru, grįžtančiais iš Putnamo į Vašingtoną. Mudvi buvome nesimačiusios veik 30 metų, taigi šis susitikimas buvo tikrai spontaniškas jausmų prasiveržimas, o vėliau sekė nuostaba, nes laikas gerokai pakeitė mūsų išore. Tačiau pabuvojus drauge, atsivėrė širdžių "durelės" ir mudvi vėl susiradom viena kitą, kaip anais, gimnazistiškais laikais.

Valeriją pažinau nuo gimnazijos laikų. Drauge baigėme Panevėžio Valstybinę gimnaziją 1928 metais. Mūsų klasėje jinai buvo viena gyviausių, links-

miausių mergaičių: kokį pokštą iškrėsti — pirmoji, klasės "himną" sukurti — pirmoji. Bet ir moksle neatsilikdavo, būdavo pirmųjų eilėse. Aukštesnėse klasėse pasižymėjo lietuvių kalbos žinojimu ir literatūrinių rašto darbų sklandumu, kuriuos klasėje ne kartą viešai pagirdavo literatūrą dėstęs mūsų mielas direktorius kun. J. Lindė-Dobilas.

Valerija turėjo poetišką sielą ir buvo "įsimylėjusių" ir "nusivylusių" globėja mūsų klasėje. Draugės ją apkraudavo "dienoraščiais", kuriuos rašyti ragindavo mus tas pats literatūros mokytojas. Jinai karts nuo karto ir savąjį duodavo paskaityti "patikimosioms", kurių tarpe ir man teko vietelė. Iš tų dienoraščių, kiek mano vaikiška sąmonė nuvokė tais laikais, pastebėjau, kad jinai ne vien tik šposaujanti "vėjo dukra", bet sentimentali svajotoja, ne kartą labai nuliūdusi.

Ji turėjo labai gražų sopraną. Dalyvavo gimnazijos chore, ir kaip šiandieną, matau ją scenoje dainuojant su Jonu J. duetą "Nesek sau rožės prie kasų...", paskutiniame aštuntokų vakarėlyje. Jos švelnus siluetas greta dailiai nuaugusio Jono, toje gimnazistiškoje uniformoje, taip derinosi prie romantiškų žodžių, prie tų visų jaunų širdžių, kurios, kaip pavasario gėlės skleidė savo pumpurėlius gyvenimo saulei...

Valerija mėgo knygas. Skaitė rusiškai Puškino ir Lermontovo poezijos rinkinius, kurių gausiai turėjo tais laikais Panevėžio Valstybinės gimnazijos biblioteka. Bet pagrindinis jos būdo bruožas buvo draugiškumas klasėje. — Kas nesugebėdavo parašyti užduoto namuose referato, skubėdavo pas Valužę. Ji papildydavo, išdailindavo, o kartais, net ištisai parašydavo darbą, ir Lindė-Dobilas, kartais grąžindamas darbus, pasižiūrėdavo į kaikurias "matematikes" pro akinių viršų, kas reiškė — "čia tikriausiai ne tavo vienos darbas"... O mūsų Valužė sėdėdavo įknibusi į sąsiuvinį ar knygą, ir "lyg niekur nieko".

Baigusi gimnaziją, Valerija pasirinko Dotnuvos Žemės Ūkio Akademiją. Gal būt jinai nenorėjo apsunkinti motinos didelėmis išlaidomis, nes studijos Kaune buvo surištos su tuo, o gal jieškojo gamtos moksluose atsakymo į tuos klausimus, kurie nuo pat jaunystės liko abejonėse?—Tuo atveju mudviem neteko nuoširdžiai išsikalbėti. Tik stebėdama ją iš tolo patyriau, kad jinai Akademijoje galutinai suformavo savo pasaulėžiūrą. Jinai tapo giliai religinga, ir užsidarė savo gilaus tikėjimo apmąstyme. Akademijoje 1932 m. jinai ištekėjo už akademiko Antano J. Vasiliausko Vasaičio. Akademiją baigė bene tais pačiais metais.

Tapusi motina, jinai labai ir labai pasikeitė. — Aš dar matau ją su neseniai gimusia dukryte ant rankų, Naujamiesty pas mamą. Tokiu ilgu, šiltu palaidiniu apsisiautusi laiko mažytę miegančią, tik ką pasisotinusią, putliais įraudusiais žandukais, plika galvyte, vietoj akyčių — tik pjūvis. Ir motina palenkusi galvą į kūdikį, kažinka tyliai niūniuoja, o jos veide nežemiška palaima ir ramumas švyti. "Kur

Valerija Vasaitienė - Laučytė (1908. XII. 23 Petrapilyje — 1969. VII. 2 Vašingtone) baigusi Žemės Ūkio Akademijos agronomijos ir namų ūkio skyrius pasišventė šeimai. Motinos gyvenimą gyveno Klaipėdoje, Kaune, Vilniuje, vyro tėviškėje prie Višakio rūdos ir Vokietijos stovyklose, kol likimas atbloškė į Ameriką. Čia 6 asmenų šeimos pragyvenimui ir vaikų mokslinimui reikėjo įsijungti į darbą. Pradžioje Lawrenco ir Bostono dirbtuvėse, o nuo 1957 m. vasaros Wisconsin'o ir Maryland'o universitetuose kaip technologė dirvožemio ir augalų maitinimo tyrimams Madisone ir profesoriaus asistentė amino rūgščių analizams College Parke, Md. Kurį laiką dirbo Žemės Ūkio Tyrimų Centre, Beltsville, Md. Čia dirbant prie tyrimų "kokios įtakos turi maisto sąstatas vėžio vystymuisi (plitimui)" ją įkando vėžiu apkrėstas gyvuliukas. Nuo čia prasidėjo nesibaigiantieji negalavimai...

Valerija visą gyvenimą mėgo knygas ir daug jų perskaitė ypač per kelerius paskutinius metus šalia lietuvių ir rusų dar anglų, vokiečių, prancūzų, o kartais ir lenkų kalbomis. Daina buvo jos neatskiriamas palydovas — kur tik gyveno ir buvo choras ji buvo aktyvi jo dalyvė. Politikos ir ekonomijos nemėgo. Gimnazijoj — veikli skautė, o vėliau — sąmoninga bekompromisinė ateitininkė

toji lengvutė, grakšti stirnukė?" — pati sau mąsčiau.

O dar vėliau, aplankiau ją A. Panemunėje, kur jau bėgiojo Aldutė ir Kaziukas, o Tadas berods ant rankų motinos kaklą įsikabinęs. Mano draugužė tada pasirodė man tokia lėta, perdaug rami, nuvargusi... — Tai ir buvo bene paskutinis mudviejų susitikimas Lietuvoje. Po to dar gimė Vytautas, bet su juo tik Vašingtone teko susipažinti...

Karas mus išskyrė. Pokarinėje emigracijoje atsidūriau su šeima Brazilijoje, jinai Jungtinėse Amerikos Valstybėse. Čia mudvi pašto pagelba susiradova. Atgaivinom jaunystės dienų draugystę, bet mūsų korespondencijos temos jau buvo nebe gimnazistiškos, bet dviejų motinų, dviejų žmonų, pasikalbėjimai. Tačiau Valerija savo siela buvo mažai pasikeitusi, o jei ir radau naujų bruožų, tai jie labiau išryškino jos, kaip retos ištikimybės žmonos ir motinos charakterį. Jinai negailėjo savo jėgų ir pastangų šeimos gerbūviui. Jei gavo darbą fabrike — dirbo, jei siuvykloje — siuvo, jei tyrimų laboratorijoje — dar mieliau veržėsi į sritis, kurios buvo jai artimos.

Valerija negailėjo nei savo rankų, nei savo moteriško "grožio" atiduoti šeimos židiniui, ypač kai jautė, kad vyrui persunki našta visus išlaikyti tame lygmeny, į kurį nukreipė savo vaikus. Šiandieną lietuviai išeivijoje gali pasidžiaugti Vasaičių šeimos prieaugliu — trys sūnūs ir vyriausia duktė, visi baigę augštuosius mokslus, visi išaugo lietuviais, kuriems nereikia "laužyti liežuvio" susitikus kitą lietuvį, kad susikalbėtų tėvų kalba. Valerija atidavė savo visą gyvybę iki paskutinio kraujo lašelio už lietuvišką, giliai katalikišką ir humaniškai susipratusią šeimą. Pats gražiausias paminklas jos šviesiam atminimui bus jos vaikų darbai — tokie pat tylūs, bet pozityvūs lietuvių tautai ir laisvojo pasaulio žmonijai.

Norėčiau, kad šia proga ją prisimintų ir lietuvių visuomenė, kurioje jinai iki gyvenimo užbaigos buvo aktyvi— Vašingtono Ateitininkų Sendraugių buvo sekretorė, pasireiškė Moterų Klubo ir Lietuvių Bendruomenės veikloje, visur spėjo, kur jautėsi esanti naudinga, tik... — perdėm kukli, vis kontempliatyvi, niekam neužbėganti už akių... — Jos gyvenimas buvo viena karšta malda už visus.

Valė Laučytė (Vasaitienė) liks gyva savo draugių širdyse tol, kol atmintis dar pajėgs siekti gražiausias praeities dienas — laisvos Lietuvos Panevėžio gimnazijos laikus!

Aš niekad netikėjau, kad tas jaudinantis susitikimas po 30 metų nesimatymo, bus paskutinis atsisveikinimas, ir aš niekad nebesulauksiu jos gero, gaivinančio ir apmąstyto žodžio...

Ilsėkis, Valuže, drauge mylima,
ilsėkis ramybėje, tauri ir šviesi —

Teliūliuoja tave Putnamo paukščių
daina —

Mūsų širdyse likai gyva ir skaisti! —
Likai pavyzdžiu žmonijos visos —
Garbei nemirtingos Lietuvos!

Muz. Jadvyga Čiurlionytė yra parašiusi apie savo brolį dail. M. K. Čiurlionį įvairių atsiminimų, kurie išleisti keliose knygose. Taip pat ji paruošė spaudai ir jo muzikos kūrybą. Muzikos studijas baigusi Leipcigo konservatorijoje vėliau dirbo pedagoginį darbą vidurinėse ir aukšt. muzikos mokyklose. Ji yra išleidusi fortepijono pradžiamokslį vaikams, "Lietuvių liaudies dainas vaikams" ir mokslinį darbą apie lietuvių liaudies dainas.

* * *

Arch. R. Volkaitė-Kulikauskienė apgynė disertaciją tema — Lietuviai IX — XII a. ir gavo daktaro laipsnį. Mokslininkė yra atlikusi Lietuvoje daug archeologinių kasinėjimų, paskelbusi vertingų straipsnių ir išleidusi mokslinių knygų — "Lietuvos archeologiniai paminklai ir jų tyrinėjimai", "Senovės lietuvių papuošalai", "Lietuvio kario žirgas" ir t.t. Ji taip pat vadovauja universiteto archeologijos-etnografijos katedrai.

VILNIAUS UNIVERSITETO BIBLIOTEKAI — 400 METŲ

1570 metais liepos mėn. 17 d., vysk. V. Protasevičiaus pastangomis, Vilniuje buvo įsteigta jezuitų kolegija ir biblioteka (prieš tai Vilniuje veikė: nuo 1539 m. A. Kulviečio — klasikinių kalbų mokykla ir nuo 1563 m. prel. P. Reizijaus — juridinė mokykla), kuriai 1579 metais buvo suteiktas universiteto titulas. Prie kolegijos tobulėjimo ir išaugimo labai daug prisidėjo Did. Lietuvos kun. Zigmantas Augustas, kuris yra laikomas ir bibliotekos steigėju. Jis yra padovanojęs savo asmeninį 2500 tomų, to laiko labai vertingų mokslinių knygų rinkinį. Jo pavyzdžiu pasekė daugelis Lietuvos didikų. Savo knygų kolekcijas Universiteto bibliotekai perleido: vysk. V. Protasevičius, vysk. J. Albinus, kunigaikščiai Sapiehai, Pacai, Radvilai ir kiti. Taip pat kunig. Radvila, Vilniaus universitetui, padovanojo spaustuvę. 1780 metų seimo nutarimu, visos Lietuvoje esančios spaustuvės kiekvieno leidinio po vieną egzempliorių turėjo nusiųsti universiteto bibliotekai. Knygos buvo superkamos ir iš kitų kraštų, todėl jau 16 amž. pabaigoje Vilniaus universiteto biblioteka buvo viena iš didžiausių ir turtingiausių Rytų Europoje. Su biblioteka palaikė ryšius eilė garsių asmenų, kurie savo kūryba papildydavo rinkinius: M. K. Sarbievijus, K. Širvydas, K. Simonavičius, M. Počobutas, dail. P. Smuglevičius, arch. L. Stuoka-Gurevičius, S. Daukantas, S. Stanevičius, D. Poška, kun. A. Strazdas, vysk. M Valančius ir kiti

Vilniaus universiteto bibliotekoje per šimtus metų susikrovė milijoninis lobynas. Šalia spausdintų knygų, yra rankraščių skyrius ir senienų muziejus, kur sutelkti įvairūs rankraščiai, pergamentai, metraščiai, dokumentai, autografai, gaidos, žemėlapiai, graviūros, piešiniai, fotografijos, etnografiniai rinkiniai ir t.t.

Sofija Pečkauskaitė mirė š.m. rugsėjo 6 d., eidama 92 metus, Židikuose, Mažeikių rajone. Velionė buvo rašytojos Šatrijos Raganos-Marijos Pečkauskaitės sesuo ir saugojo rašytojos palikimą. Sofija Pečkauskaitė palaidota šalia sesers memorialinės koplyčios. Rašytojos palikimą perėmė Mažeikių kraštotyros muziejus.

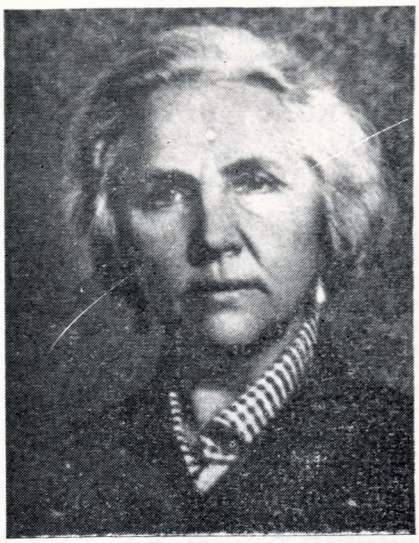

OP. SOL. GALAUNIENĖ

1920 metais gruodžio mėn. 31 d. Naujųjų metų išvakarėse, Kaune buvo pastatyta "Traviata", kuri davė pradžią mūsų valstybinei operai. Pirmąją Violetą dainavo solistė *Adelė Galaunienė* (1899–1962). Baigusi muzikos ir pedagogines studijas, ji operoje išdirbo tryliką metų, sukurdama apie 20 vaidmenų, kaip Margaritą, Rosiną, Michaelą ir kitas. Šalia muzikinės veiklos taip pat dirbo ir pedagoginį darbą. Su koncertais aplankė įvairius kraštus. Paskutiniais gyvenimo metais, išėjusi į pensiją, dirbo su aklaisiais, paruošdama įvairius muzikinius pastatymus. Solistė *A. Galaunienė* liks neužmirštama, kaip pirmoji Violeta ir lietuviškos operos veteranė.

Bronė Buivydaitė — Tyrų Duktė, žinoma rašytoja ir poetė atšventė 75 metų sukaktį. Paskutiniu laiku išėjusi pensijon, gyvena Anykščiuose. Kūrybiškai pradėjo reikštis jau prieš pirmą pas. karą, pirmą poezijos rinkinį išleido 1921 metais. Yra parašiusi daug knygų vaikams: "Auksinis batelis", "Lapė gudragalvė", "Stebuklingoji radasta" ir daug kitų; eiliuotus padavimus "Anykščių baladės", romaną "Atversti lapai"; sukūrė libretą K. V. Banaičio operai "Jūratė ir Kastytis". Šalia pedagoginio darbo plačiai bendradarbiavo spaudoje, taip pat pirmojoje "Moteryje".

Dail. Aspazija Surgailienė, grafikė ir knygų iliustratorė. Daugiausia dirba lietuvių liaudies tautosakos temomis.

Dail. Birutė Žilytė, tapytoja ir vaikų knygų iliustratorė. Gavo premiją Čekoslovakijos bienalėje, už iliustracijas pasakai "Aukso sietelis".

Aukštaitijos moterys, su savo paruoštais įvairiais senoviniais patiekalais ir gėrimais, dalyvauja etnografinių valgių konkurse.

• SVEIKATA

KŪNO KULTŪRA

AVA SAUDARGIENĖ

Jaunatviškos išvaizdos ir sveikatos požymiai yra gera laikysena, fizinis pajėgumas, lieknumas, lankstumas, stiprios kojos, gera kraujo cirkuliacija, gilus kvėpavimas. Laikas bėga, praeina jaunystė ir visi, be išimties, ritamės žemyn, susitraukiam ar sustorėjam ir vadinamieji senatvės negalavimai suka kaulus. Ritamės žemyn, nes toks gamtos dėsnis, bet nėra reikalo ristis greičiau negu būtina! Daugelis moterų mano, kad namų ruoša neigiamai atsiliepia į sveikatą ir pagreitina senatvę, bei sužaloja išorinę išvaizdą. Ta pažiūra yra klaidinga. Daug yra senėjimo priežasčių. O namų ruoša, kaip ir kiekvienas profesionalinis darbas, gali būti panaudota kūno sustiprinimui ir išvaizdos patobulinimui, t. y. jei namų ruoša bus įjungta į kūno kultūrą, kuri plačia prasme apima maitinimąsi, higieninę priežiūrą, darbą, poilsį ir planingą mankštą.

Maitinimasis. Mūsų organizmas yra labai komplikuota mašina, kuriai kaip ir kiekvienai mašinai, reikalingas kuras, t. y. maistas. Daugumas mūsų valgo perdaug, nereguliariai ir netinkamą maistą. Kitos gi, vaikosi reklamuojamų dietų, kurios dažnai priveda prie nusibadėjimo, kas sveikatai irgi labai kenkia. Turėdama galvoj skirtingus kiekvieno organizamo reikalavimus, kiekviena šeimininkė pati turi sudaryti tinkamą dietą ne tik sau, bet ir visai šeimai, tiek kokybės, tiek kiekybės atžvilgiu. Maisto reikalinga tik tiek, kiek reikia energijai palaikyti, atstatyti susenusius narvelius ir harmonus. Būtini maisto elementai yra keli:

1. P r o t e i n a i reikalingi raumenų augimui ir energijos atstatymui. Turtingi proteinais yra pienas, kiaušiniai, žuvis, liesa mėsa, paukštiena, daržovės, soja. Iš minėtų produktų du ar trys turi įeiti į kasdieninę dietą.

2. K a r b o h y d r a t a i teikia kūnui energijos. Ju turi cukrus ir krakmolas. Daug karbohydratų yra duonoje, pyragaičiuose, pudinge, bulvėse. Cukraus yra meduje, vaisiuose, gliukozėje. Šie produktai pilnai atstoja cukrų grynoje formoje.

3. R i e b a l a i. Sviestas, mėsa, lašinukai ir pieno produktai yra labai turtingi riebalais. Mažesniam kieky riebalų turi kiaušiniai, kaikurios žuvys. Lengviausiai kūno pasisavinami yra augaliniai riebalai, todėl gera dieta turėtų jais bazuotis.

Proteinų, karbohydratų ir riebalų perteklius kraunasi riebalu sluogsniu ant pilvo, pečių, pasmakrėj.

V i t a m i n ų kiekis reikalingas organizmui nėra didelis. Jų gauname pakankamai natūraliame maiste. Vitamino A yra kepenėlėse, salotose, sūryje, kiaušiniuose ir vaisiuose. Vitamino B turi liesa mėsa, kruopos, daržovės, mielės. Vitaminas C yra citrinose ir pomidoruose. Vitaminu D turtingas yra pienas, kiaušiniai, žuvies taukai.

M i n e r a l a i taip pat yra svarbi maisto dalis. Reikalingi mineralai gaunami natūraliam maiste. Geležies ir kalciaus yra piene, duonoj, daržovėse, vaisiuose. Taip pat maiste yra sieros ir fosforo.

Skysčiai sudaro ⅔ kūno svorio ir jie turi būti papildomi. Į dieną reikalinga apie 10 stiklinių skysčių.

Ši trumpa maisto apžvalga parodo, kad normalus šviežias maistas turi visas reikalingas mitybos dalis. Šeimininkei tenka parinkti tinkamus produktus ir normuoti jų kiekį. Nedateklius, kaip ir perteklius, veda prie sveikatos suirimo, blogos išvaizdos, senatvės. Linkusios į riebumą moterys turi sunkesnę problemą, negu liesos. Jos turi nevalgyti riebaus maisto, atsižadėti kepsnių, pyragaičių, bulvių, saldumynų, nes jų organizmas nepajėgia absorbuoti ir krauna riebalų atsargas. Kartais liaukų sutrikimas yra priežastis nenormalaus riebumo. Tokiu atveju reikalinga kreiptis į gydytoją.

Kvėpavimas yra viena iš fizinio pajėgumo, lieknumo ir sveikatingumo sąlygų. Daugelis mūsų kvėpuoja neteisingai. Šių dienų įtampa atsiliepia neigiamai į kvėpavimo aparatą. Save stebėdami matysim, kaip dažnai kvėpavimas sulaikomas, koks jis paviršutiniškas. Plaučių viršūnės, kaip nevėdintas kambarys, pilnos blogo oro. Deguonis labiau reikalingas negu maistas ir vanduo. Teisingas kvėpavimas vyksta per nosį, be mūsų valios, nesulaikomai. Svarbiausias momentas yra iškvėpimas; išstūmus sunaudotą orą iš plaučių, jie savaime prisipildo šviežio oro. Vienas paprasčiausių pratimų kvėpavimui patobulinti yra pilnas iškvėpimas su valingu išspaudimu oro iš plaučių viršūnių ir gilus įkvėpimas.

Mankšta. Namų ruošos darbai ir daržas žalingi tik savo vienpusiškumu. Sėdėjimas per dieną prie rašomo stalo išvysto apvalius pečius, išryškina nugarą, sutrumpina krūtinės ir pečių raumenis. To pasekoj bloga laikysena, vidaus organų išslinkimas iš vietos ir "senatvės" skausmai.

Blogi batai deformuoja ne tik kojas, bet ir stuburkaulį, išmeta kūną iš balanso, sukelia venų išsiplėtimą. Pasekmėj bloga laikysena sunki eisena.

Minėtų defektų išvengimui reikalinga nuosekli mankšta. Mankšta išugdo raumenų pajėgumą, sustabdo jų atrofavimąsi, atitaiso profesionalinius ir amžiaus defektus, išmoko teisingo kvėpavimo, pašalina nervų įtampą, išugdo fizinį bei mentalitetinį atsparumą, kurio šiame skubos ir triukšmo amžiuje taip lengvai netenkama, padeda nugalėti tokias kasdienines ligas kaip sloga, galvos skausmai, padeda išlaikyti normalų svorį, gerą kraujo cirkuliaciją.

Kosmetika raukšlių nepaslepia, geriausi gorsetai nepanaikina nereikalingų išsikišimų. Mankšta kainuoja mažiau negu valandos praleistos grožio salonuose. Mankšta ir maisto normavimas naudingesni negu bado dietos, "sliming pills". Tik mankšta duoda natūralų grakštumą, kuris yra grožio garantija jaunai ir senai, plonai ir storai.

Mankštos pagrindą sudaro judesys ir maksimalinis raumenų įtempimas bei atpalaidavimas. Vien įtempimu pagrįsta izometrinė sistema, o judesiu izotoninė. Izometrinė mankšta neduoda tokių greitų rezultatų kaip izotoninė, bet tam tikrais atvejais, ar dėl sveikatos, ar dėl nepajėgumo, ji lengviau pritaikintina. Izometrinės ir izotoninės mankštos pagrindais yra sukurta galybė sistemų, tačiau kiekviena moteris prisilaikydama fiziologinių principų, atsižvelgiant į amžių, pajėgumą ir tikslą, pati gali sudaryti savo mankštos kompleksą ir mankštintis sau patogiu laiku, bet kurioj vietoj: miegamajame ar vonios kambary, kur sienos ir durys duos reikalingą atramą, kur rankšluosčių kabinimo barai atstos lygiagretes. Jungiant mankštą su namų ruošos darbais, bus mankštinamasi grindis plaunant, lovas klojant, ar skalbiant.

Pagrindiniai mankštos pratimai ir jų grupės:

1. Lengvi šokinėjimai ir vaikščiojimas.
2. Rankų, pečių, kaklo, liemens.
3. Pilvo, šlaunų, kojų.
4. Kvėpavimo ir atsipalaidavimo.

Šis schematiškas mankštos suskirstymas pritaikintas atskirų kūno dalių grupių lavinimui. Skiriant mankštai apie 15 minučių (daugiau norint numesti svorį), kiekvienai grupei reikia parinkti vieną ar du pratimu ir daryti 10—12 kartų kiekvieną. Po savaitės — kitos parinkti kitus pratimus. Pratimai turi derintis su dirbamu darbu, laiku ir vieta. Jų parinkimas yra labai individualus dalykas, todėl čia ir duodu daugiau nei vieną pavyzdį.

1. Lengvi šokinėjimai daromi viso organizmo išjudinimui ir kraujo cirkuliacijos pagreitinimui. Šokinėti a) vietoje suglausomis arba praskėstomis kojomis; b) vaikščioti smulkiais arba dideliais žingsniais, ant pirštų, ant kulnų. Rytmetinė ruoša dalinai atstoja šiuos pratimus, o dirbančiai įstaigoj ar fabrike — ėjimas į darbą.

2. Antrosios grupės pratimų tikslas ištiesti kaklą, kuris su amžiumi sutrumpėja, panaikinti pagurklį ir raukšles, patobulinti galvos laikyseną, sustiprint pečius, krūtinės ir šonų raumenis, išlaikyti rankų vikrumą ir grožį. Žemiau paduodami pavyzdžiai šiai grupei:

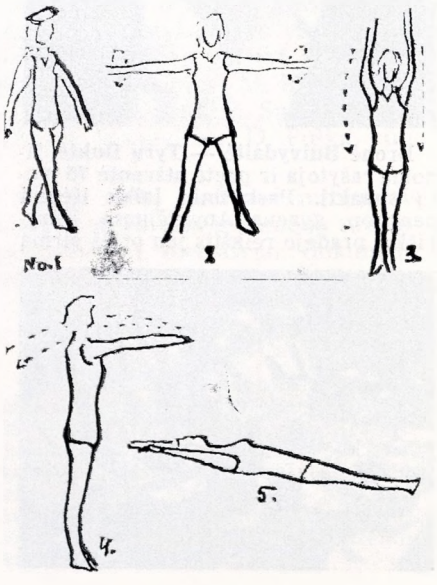

a) Vaikščiojimas su knyga ant galvos. No. 1.

b) Ratai su plaštaka, iš pečių. No. 2.

c) Rankų kėlimas aukštyn—žemyn. No. 3. Sukimas į šoną. No. 4.

d) Atsigulus rankas tiesti virš galvos. No. 5.

e) Stovint siekti ištiestom rankom dešinės, (kairės) kojos pirštus, kulnis iš vieno ir iš kito šono. No. 6, 7.

f) Rankos ant pakaušio, No. 8, galvą lenkti į šalis, atgal, priekin, vedžioti ratu.

Kaklo, galvos, pečių ir rankų fizinis lavinimas gali būti atliekamas prie namų ruošos, gulint lovoje, sėdint prie televizijos ar mašinoje: į tai įeina galvos posūkiai, kaklo įtempimai, veido grimasos.

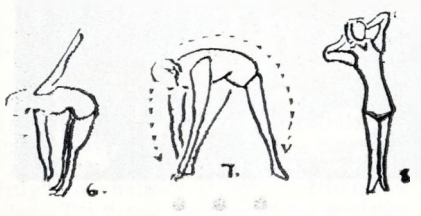

3. Trečioji pratimų grupė skirta lavinti liemenį, šlaunis ir kojas.

a) Laikant nugarą tiesiai, pritupimai. No. 9.

b) Kelti koją ir liesti ištiesta ranka. No. 10.

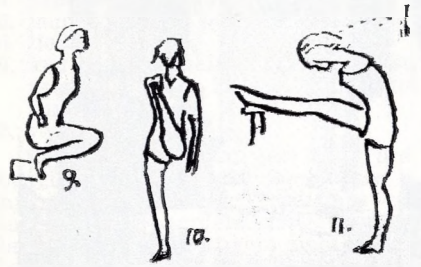

c) Laikant rankas ant pakaušio, vieną koją atremti ant kėdės ir liesti ją kakta. Keisti koją. No. 11.

d) Liemens sukimai į šalis. No. 12, 13, 14, 15.

e) Gulint išsitiesus ant grindų ištiestom rankom, lenkiant tik liemeni, paliesti kojų pirštus. No. 16. Prispausk rankas prie šonų ir pakaitomis kelk vieną, paskui kitą kelį, ar abu kartu, prie krūtinės, No. 17. Rankos už pakaušio, kelk abi kojas aukštyn. No. 18. Važiuok "dviračiu", t. y. pakaitomis kelk kojas aukštyn — žemyn. Atsirėmus kulnimis ir delnais kelk nuo grindų liemenį.

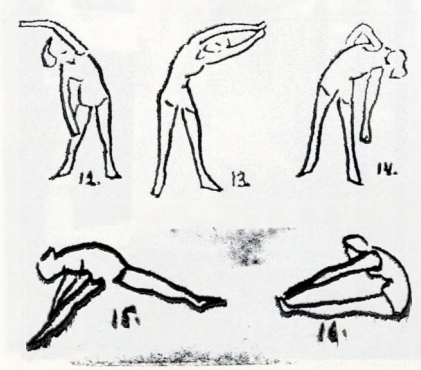

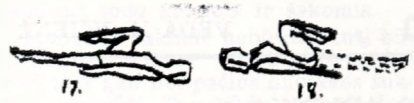

f) Gulk ant pilvo, rankos ant pakaušio. Lenk galvą ir pečius atgal, No. 19.

Apkabink rankomis kojų riešus ir supkis ant pilvo. No. 20.

Daugelis šių pratimų galima sujungti su namų ruošos darbais, plaunant grindis, indus, spintas, valant su dulkių siurbliu.

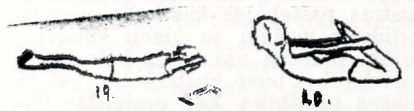

4. Kvėpavimas — poilsis. Visiškas raumenų atpalaidavimas ar tai atsigulus, ar atsisėdus, ir gilus kvėpavimas duoda reikalingą poilsį.

Ypatingą dėmesį reikia kreipti į kojas, nes jų skausmai ne vieną "nuvaro nuo kojų". Mankšta nevisada gali atitaisyti ka blogi batai sugadino. bet gali padėti išvengti ar sumažinti kojų defektus. Patartina kuo daugiau vaikščioti basai. nestovėti ilgai ant šaltų grindų. Sukietėjimai, nuospaudos, nagų įaugimai turi būti pašalinti hirop edisto. Mankšta pašalins skausmus, kurie dažniausiai yra nusilpusių raumenų pasekа. Sustiprinimui šie pratimai:

a) Suglaustomis, ir praskėstomis kojomis pasistiebk — nusileisk apie 30 kartų.

Tą pati galima daryti atsisėdus.

b) Pastačius pėda ant grindu. trauk pirštus prie kulnies. Siūbuokis ant pirštų. ant kulnų.

c) Sėdėdama ištiesk kojas ir suk pėdą į šalis. Brauk vienos kojos padu kitos kojos blauzdą.

d) Kojos pirštais bandyk pagriebti popieriaus gabaliuką ar akmenuka nuo grindu. Kratyk pėdas. Sukis įsikibus į kulnį ir pirštus.

Šie pratimai galima daryti plaunant indus, šukuojantis, prie T. V.

Mankštos priemonės ir įrankiai.

Mankšta turi didesne įtampą jei vartojami įrankiai. Gimnastikos salėse vartojama daug prietaisų. Daug ju galima nusipirkti individualiniam vartojimui. o tokius kaip lygiagretės. žiedus. kopėčias. matrasus, tremplynus galima įsiruošti savo kieme. Įvairūs elektriniai vibratoriai. kurie masažuoja kūna. neatstoja mankštos. Jie pašalina riebalus, bet raumenu nesustiprina. Praktikuojami "geležiniai batai" yra apavas su labai sunkiu geležiniu svoriu. kurių tikslas labiau apkrauti raumenis.

Įdomus ir naudingas kūno vikrumui ir balansui lavinti yra "Pikas", No. 21. Tai yra ispaniškos kilmės prietaisas, primenas dvi slidžių lazdas įtvirtintas judomais sanariais į sunkią, nejudančia plokštę.

Visi įrankiai brangiai kainuoja. Dauguma jų gali atstoti kieme esami stulpai, kopėčios, verandos skersiniai, namų apyvokos daiktai, kaip šluotos, kibirai, puodai, lėkštės. Stūmimui, traukimui, kėlimui, nešimui, atsirėmimui, siūbavimui, mėtymui - gaudymui gali būti panaudotos knygos, kėdės, šluota, puodai. Štai keli pavyzdžiai:

a) Laikydama sunkią knygą, ar dvi, abiem rankom virš galvos, prispausk prie krūtinės ir vėl iškelk. No. 22.

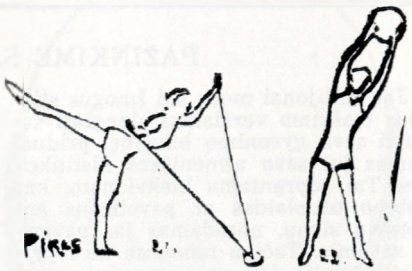

b) Atsiremti dalnais į kėdės atlošą ir krūtine liesti kėdę. No. 23.

c) Stovėk praskėstomis kojomis ir leisk knygas pro tarpkojį. No. 24.

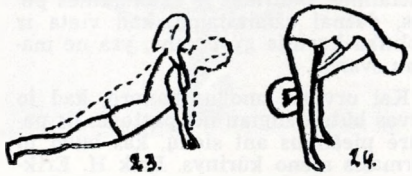

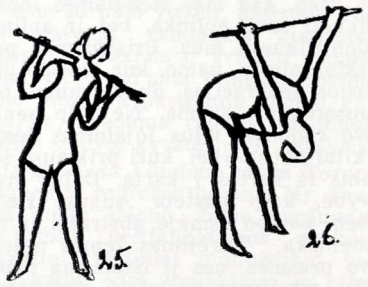

d) Siūbuok puodą į šalis, į priekį, atgal.

e) Laikydama šluotą abiem rankom, kelk aukštyn, suk į kairę-dešinę.

f) Padėk šluotą ant pečių už pakaušio ir suk liemenį į šalis. No. 25, 26.

g) Sėdint ant grindų padėk šluotą po padais ir trauk prie savęs. No. 27.

h) Atremk koją į šluotą arba į ištemptą kojinę ir kelk aukštyn. No. 28.

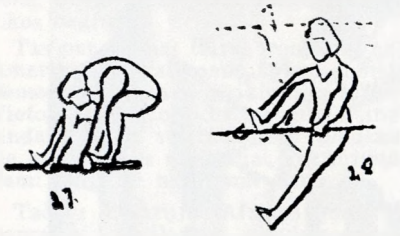

i) Įdėk akmenį į kojinę ir supk, suk, mesk, gaudyk, siūbuok liemenį.

Tempk kojinę į šalis. Nr. 29,30.

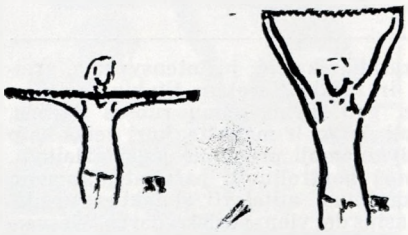

Keli iš šiu pratimų, atitinkamai parinktų, gali sudaryti kasdieninės mankštos ciklą.

Niekad ne pervėlu ir niekad ne pernakšti pradėti mankštintis. Tik atitinkamai pagal amžių, reikia parinkti

VEDA M. YČIENĖ

PAŽINKIME SAVO APLINKĄ

Jau milijonai metų kai žmogus stipraus troškimo verčiamas stengiasi sukurti savo gyvenimo buveinę, priduodamas jai savo asmeniškos distinkcijos. Tai suprantama kiekvienam, kas kabino užuolaidas ar paveikslus ant keturių sienų, norėdamas jas paversti savomis. Tačiau namuose mes praleidžiame tik dalį savo gyvenimo, savo vietą turėdami ir bendruomenėje, kurioje jaučiamės saugūs. Daug dabar rašoma ir kalbama apie vis blogėjančias gyvenimo sąlygas, jas diskutuojant iš socialinės, politinės ir ekonominės pusės, dažnai užmirštama, kad vieta ir aplinka kurioje gyvename, yra ne mažiau svarbu.

Kai urvinis žmogus panoro, kad jo urvas būtų daugiau nei pastogė, jis padarė piešinius ant sienų, kas buvo jo pirmasis meno kūrinys. Erik H. Erikson sako, kad mes stengiamės indentifikuoti savo aplinka, bet ir aplinka indentifikuoja mus. Prisirišimas prie krašto, miesto, namo, kur gyveno praėjusios generacijos, duoda mums priklausomumo jausmą. Ne taip seniai buvo rodomas gilus lojalumas žemei ir kitai nuosavybei, kuri priklausė šeimoms iš kartos į kartą. Dabar nuosavybė, kaip pastebi August Heckschen, patapo esmėje abstrakti ir neasmeniška. Turėjimas žemės neteko savo prasmės, nes ji išraižoma naujų kelių, apsupama pastatais, užstojamas vaizdas, suteršiamas oras. Žmogaus namai jau nebėra jo pilis.

Nežiūrint noro priklausyti kokiai bendruomenei, grupei, žmogaus pilna egzistencija negalima be vietos, kur jis galėtų ugdyti savo individualumą ir išreikšti savo kūrybingumą. Panaudojant Aristotelio frazę, mes susibu-

riame ne tiktai gyventi, bet gyventi pilnai.

Stoka privatumo yra ryški amerikoniško gyvenimo charakteristika. Neaptverti kiemai, didžiuliai, neuždengti langai, atviro plano namai rodo gyvenimo būdą, kur tik vonios kambaryje turimas privatumas. Vienas psichiatras, pastebėjęs, kad keliai užgrūsti didelių mašinų su vienu keleiviu, pasiūlė sudėtinį važiavimą į darbą ir iš darbo, bet buvo nustebintas, kai jo kolegos paaiškino, kad praleistas laikas mašinoje yra vienintelis privatumas, kurį jie turi per visą dieną. Kaip dažnai mūsų apartamentuose ir namuose visai nekreipiama dėmesio į privatumo reikalingumą.

Wolf von Echard savo knygoje "A Place To Live" sako, kad gyvenimo vietos tinkamumas nustato mūsų gyvenimo vertingumą. Jis pastebi, kad nežiūrint augšto gyvenimo standarto, gyvenimo sąlygos šiame kontinente dėl blogo planavimo yra didelė netvarka. Autorius dalinai kaltina contemporary architektūra, kad ji nepajėgia patenkinti šio meto reikalavimų, pasiliko izoliuota, nesurišta su kasdieniniu gyvenimu ir jo kompleksais. Šveicaras meno istorikas modernia architektūra vadina "play boy" architektūra, nes ji metasi nuo vienos sensacijos prie kitos. Šių dienų statyboje visas dėmesys yra skiriamas formai, mažai kreipiant dėmesio sukūrimui geresnės vietos gyvenimui. Naujoji architektūra turi mažai įtakos mūsų aplinkos formavime, nelaikydama tai savo uždaviniu. Nauji contemporary namai žurnalų puslapiuose fotogeniški ir egzotiški, bet vis didesnis dėmesys grįžta prie senų namų pastatymo. Tai nėra tiktai mados dalykas. Seni namai, seni baldai ir periodinio stiliaus dekoravimas yra mėgiamas ne tiktai turtingųjų. "sena" statyba yra pamėgdžiojama naujuose, pigesniuose pastatuose, nauji baldai imituojami pigiomis kopijomis. Tas naujas sąjūdis daug padėjo istoriniu pastatu prezervaciiai. Seni namai paprastai turi suaugusius medžius, nusistovėjusią aplinką, yra erdvesni, turi augštas lubas, storas garso neperleidžiančias sienas. Gerai sukonstruktuoti modernūs namai irgi turi savo charakteri, bet gyvenimas juose ne visada natūralus ir pritaikintas mūsų gyvenimo būdui. Pasirinke senus namus, jaučiamės saugūs ir priklausą aplinkai, ko neatstoja naujų namų paskutinės technikos patogumai.

Wolf von Echard savo knygoje "A Place To Live" yra pasakes, kad tikrai kūrybingas žmogus turi pasvkėti laiku, kuriame jis gyvena.

Mes turime pažinti ir suprasti gyvenimo apie save kompleksa. Tas aplinkos (environment) supratimas mums padės surasti vieta nesibaigiančioj gyvenimo dramoj. Tas savo vietos pajautimas negali būti nupirktas, jis turi būti mūsų pačių suformuotas, priduodant prasmę. Staigūs pakeitimai pakeičia įprastą mūsų gyvenimo charakterį.

pratimų skaičių, jų intensyvumą, greitį ir kieki. Žiūrėkim šitokiu būdu — jei gali dirbti namų ruošos darbus, gali daryti ir mankštą, kuri veiks kaip išlyginamoji priemonė jėgai palaikyti, svorį kontroliuoti, pašalinti raumenų skausmus, atitaisyti defektus susidariusius dėl vienapusiško darbo. Nesvarbu kaip moteris užimta kasdieniniais darbais, kiekviena gali paskirti valandėlę, kitą mankštai. O jei to negali— įsijungti mankštos pratimus į rytmetinį pasiruošimą, arba į namų ruošos darbus.

* * *

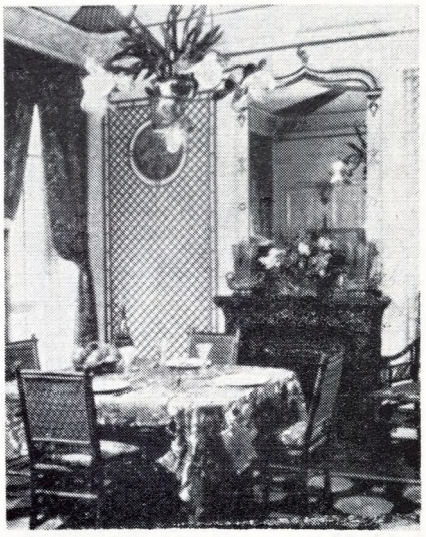

* * *

• Madų ir grožio pasaulis

VEDA IRENA KAIRIENĖ

APIE VESTUVES.

Vesti daug nekaštuoja nei laiko, nei pinigų. Tereikia tik sumokėti už leidimą ir susitarti dėl datos su kunigu ar su teisėju.

Vestuvėms, tačiau, yra visai skirtingo pobūdžio pasiruošimas. Vestuvės yra kiekvienos merginos išsvajota diena, vestuvės — kiekvienos moters maloniausias prisiminimas. Tai vilties, trupučio baimės, ašarų ir džiaugsmo diena.Tai diena, kada nuotaka pasipuošia gražiausiais savo rūbais.

Yra aštuoni elementai, kurie jungtuves pakeičia į vestuves, būtent:

1. bažnytinės apeigos,
2. asmuo, kuris atveda nuotaką,
3. jaunojo palydovas,
4. bent viena pamergė,
5. jaunosios gėlių puokštė,
6. žiedai,
7. kad ir kaip kuklus priėmimas, su vestuvių pyragu ir tostu už jaunuosius,
8. vestuvinė suknelė.

Vestuvės nebūtinai turi būti prabangios ir paskandint jaunuosius ir jų artimuosius skolose. Tradicinės vestuvės būdavo perdėtai ištaigingos ir brangios. Gersioji etiketo žinovė Emily Post neseniai paskelbė revoliucinį vestuvių paruošimą.

Jos naujai pasiūlytam plane pamergės pačios pasisiuvo savo kuklias ilgas sukneles. Jaunosios motina vietoj graviruotų, specialiai atspausdintų pakvietimų, išsiuntinėjo paprastus ir ranka parašytus. Bažnyčia ir namai buvo papuošti sodo gėlėmis ir šakomis.

Jaunosios suknelė nebūtinai turi būti užsakyta salone. Kaikurios gabios merginos gali net pačios nuotakos suknelę pasisiūti. Tuo būdu suknelė bus tikras originalas. Pasiūtas iš geros medžiagos ir paprasto kirpimo toks rūbas gali būt labai elegantiškas.

Jei jaunosios butas yra mažas, gražų priėmimą galima suruošti bažnyčios salėje, vestuvinis pyragas gali būt kepamas namie.

Mažam priėmimui pilnai pakanka užkandžių ir šampano.

Gal daugeliui tai atrodys tikrai revoliucinė idėja, bet kartais tokie maži jaukūs vestuviniai priėmimai lieka prisimintini, o prabangios, perdėtai išpūstos puotos pavirsta į košmarą.

APIE ILGĮ

Londono madų kūrėja Mary Quant sako, kad kiekvienas rūbų ilgis yra tinkamas. "Juokinga griežtai nustatyti ilgį. Svarbu kaip tu tuose rūbuose jautiesi", aiškina Quant, "ilgis yra priimtinas toks, koks moteriai geriausiai tinka ir kuriame ji patogiausiai jaučiasi".

Kaikurie madų kūrėjai bando pirkėjoms diktuoti ir įpiršti kas jiems paranku, bet — pagal Quant — dalis pirkėjų negali susidaryti savo nuomonės ir prašyte prašosi patarimų.

Šių dienų jaunimas daug drąsesnis ir savarankiškesnis. Jie patarimų nepriima ir dažnai padiktuoja madas vyresniems.

JAUNIMAS

Kuo įmantriau, kuo keisčiau, tuo geriau! — Tai jaunų žmonių šūkis. Kai tik kaikurie vyresnieji pradeda sekti jų pasirinkimu, žiūrėk, jie jau sugalvoja ką nors dar naujesnio. Dabar jų naujausias "išradimas" yra spalvos. Ir, žinoma, jie naudoja spalvas su tokiu nepažabotu entuziazmu, su tokiu laukiniškumu, kad joks save šiek tiek gerbiantis suaugęs žmogus nedrįsta jais pasekti.

Ši įtaka atėjo iš Londono, kur ryškaus "pop" meno rūbai jau kuris laikas pardavinėjami mažose Carnaby krautuvėlėse.

Pagrindinė tos naujos mados idėja yra sukrauti į vieną rūbą kiek galima daugiau, kiek galima ryškesnių ir visai nesiderinančių spalvų. Kaikurios jaunuolės, bandydamos prisiderinti prie tos mados, dažo plaukus ružavai ir blakstienas, sakykim, oranžiniai.

Londono modelis Helga Antonia Fraser, kurios nuotrauka neseniai puošė Vogue žurnalo viršelį, pasirodė Toronto gatvėje, raudonais plaukais, oranžiniais paakiais ir šviesiai rudom lūpom, vilkėdama tamsiai mėlyno sateno midi, su pastelinių spalvų aplikacijom, avėdama rausvos, geltonos ir žalios spalvos gyvatės odos batukais.

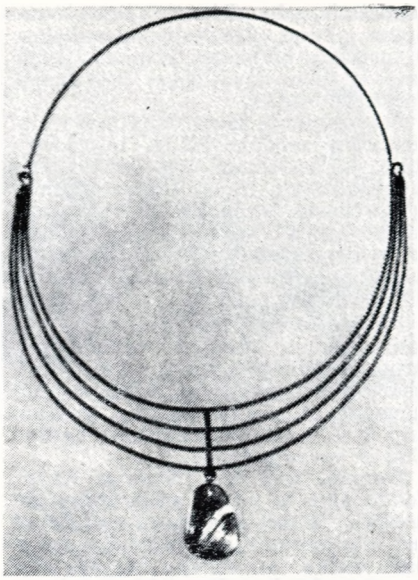

Šita spalvota Londono mada Toronte tinkamai reprezentuojama Mr. Freedom madų salono. Jame parduodamos pačios neįtikimiausios prekės, pavyzdžiui, kailiniai gimnastikos batai, gyvatės odos marškiniai ir kitokie keistumai. Beveik nei vieno rūbo nėra vienos spalvos. Viskas laukinių spalvų mišinys labai linksmas, bet kartais ir juokingas...

AFRIKIEČIAI PRIEŠ "AFRO"

Kaikurie Afrikos šovinistai griežtai pasisako prieš vėliausią Amerikos importą — pasišiaušusią "Afro" šukuoseną, kuria didžiuojasi daugelis Amerikos negrų.

Tas paneigimas tikrai ironiškas, nes Amerikos negrai tomis šukuosenomis demonstruoja savo afrikietišką kilmę. Vietoje mėgdžioję baltuosius, išsitiesindami savo susiraičiusius plaukus, jie augina juos natūraliai, lyg primindami kaip jie nešiojami Afrikoje.

Tačiau ištikrųjų Afrikos moterys paprastai nusikerpa plaukus labai trumpai ir padengia galvas puošniomis

kepurėmis, arba užsiaugina ilgus ir susipina į kasas. Praeityje elegantiškos ir turtingos afrikietės plaukus tiesindavo ir šukuodavo pagal paskutines Paryžiaus madas.

Paskutiniuoju metu dalis modernių afrikiečių pradėjo dėvėti ir "Afro" stilių. Jų pastebima tarp Afrikos lėktuvų palydovių ir net Ugandos prezidento žmona, ponia Miria Obote, užsiaugino "Afro". Net ir tos rūšies perukai reklamuojami vietiniuose madų žurnaluose, kuriuos skaito išsilavinusios afrikietės.

Tos šukuosenos sukėlė nemažai nepasitenkinimo Afrikos nacionalistų tarpe. Jie laiko šitą madą dalimi jiems amerikonų primetamos "kultūros". Jų nuomone, tai yra lygiai jiems svetima kaip ir iš Amerikos ateinantys narkotikai ir kovbojų batai.

Neseniai afrikietis rašytojas Kadji Konde apie tą naują madą šitaip išsireiškė: "Kodėl šitie lizdai ant galvų turi reprezentuoti natūralumą — man visai neišku. Amerikoje, kur tas stilius atsirado, jį vadina "Afro" šukuosena. Tai neabejotinai pabrėžtų ryšį su Afrika. Tačiau aš jokiu būdu negaliu išsiaiškinti, ką tas ant galvos auginamas alyvuotoas miškas turėtų bendro su mano miela motina Afrika".

ŠALIAI IR PONČO

Tikrai elegentiška moteris žino kaip naudoti visokius pagrindinės aprangos priedus. Pavyzdžiui šaliai — jie vėl madoje. Šitie vilnoniai šaliai visada siejami su močiutėmis ir senom tetom. Moderni moteris, tačiau, neprimins močiutės, ji dėvės šalį prie kelnių, prie eilutės ar prie vakarinės suknelės. Minko šaliai taip pat grįžta į madą.

Jaunos merginos ypatingai pamėgo šalius ir pončo pelerinas šį rudenį. Juos ypatingai lengva ir nebrangu pasigaminti namie. Jie gali būti derinami arba pasiųti iš tos pačios medžiagos kaip suknelės, kaip apsiaustai ar kaip kelnės.

Šaliai ir pončo puošiami kutais. Kuo ilgesni ir kuo įvairesni kutai, tuo geriau: vilnoniai, šilkiniai, virviniai, odiniai, plastikiniai ir kokie tik bejmanomi.

PARYŽIUJE

Paryžiaus madų kūrėjai aiškiai proteguoja ilgesnes sukneles. Jie, galima sakyti, staigiai nužudė mini. Dabar paryžietės jau dengia kelius, dėvi sijonus iki pusės blauzdų ir, kartais, beveik iki kauliukų.

Garsieji Paryžiaus madų salonai, atvirai pasakius, niekad nemėgo mini, dalinai dėl šios mados pigumo, dalinai, kad jos pradžia buvo Londone.

Beveik visi Paryžiaus salonai pailgino sukneles jau praeitą žiemą, bet šiam rudeniui naujoji mada jau tvirtai įsipilietino.

Jei Andre Courreges savo metinėje parodoje nepademonstruoja nei vieno modelio plikais keliais, reiškia midi kova laimėta.

St. Laurent, Dior salonas, Cardin ir Chanel buvo entuziastingi ilgų sukneliu pradininkai, jais pasekė kiti.

Jau Romos, Paryžiaus, Londono ir Madrido turtingų rajonų gatvėse nebepamatysi mini.

Naująją liniją madų kūrėjai pavadino "longuette". Daugelis naujų ilgesnių apsiaustų, siauresnių, labiaiu prie kūno prigulančių linijų, papuošti oda. Kaikurie net siuvami marškinių stiliumi. Ilgi ir gausiai kutuoti šaliai dėvimi prie naujų apsiaustų ir pelerinų.

SKRYBĖLĖS

Skrybėlių salonų savininkai jau trina rankas ir šypsosi plačiai, nes jų derliaus laikas grįžta. Per paskutinį dešimtmetį moterys skrybėlių beveik nebedėvėjo. Skrybėlės tebuvo dėvimos bažnyčioje, per iškilmingas vestuves, ar per kitas formalias iškilmes. Išpūstos šukuosenos buvo tikri skrybėlių priešai.

Šį rudenį dėvimos lygios šukuosenos ir pailginti rūbų siluetai sugrąžino skrybėles į jų anksčiau užimtą garbingą vietą. Ypatingai madoje plačiabrylės Garbo stiliaus skrybėlės. Jos labai tinka su ilgais lieknais apsiaustais. Turbanai, šalmai, megstos ir nertos kepurės taip pat sugrįžo. Gluotniai suklostytas turbanas, surištas viename šone, paliekant galus laisvai kaboti, gali būt dėvimas kiekvienu dienos metu.

SPALVOS

Galima pavydėti toms, kurios tvirtai žino "savo" spalvas ir nepasiduoda mados kaprizams. Tačiau pakankamai dažnai sutinkame moterų, kurių suknelių, megztukų ar paltų spalva visiškai priešinga jų amžiui, veido spalvai, akims, plaukams . . .

Kalbama, kad spalvos pajautimas įgimtas, jo sunku išmokti. Vis dėlto duodame keletą bendrų patarimų, kurie padės nustatyti, kokios spalvos audiniai iš principo labiau tinka įvairioms plaukų spalvoms. O jau parinkti atspalvį, gamą, spalvų derinimą teks pačiai, pasitarus su veidrodžiu ir savo nuovoka.

Žalia spalva. Labiau tinka blondinėms. Brunetėms su mėlynomis akimis dera jūros bangos atspalvis, o moterims su žaliomis akimis — ryškesnė spalva.

Pilka spalva gerai dera su labai tamsiais arba labai šviesiais plaukais. Ne veltui sakoma, kad tai puiki spalva — ryškiai ir pražūtinga — bespalvei išorei. Brunetėms tiks pilkos ir baltos spalvos derinys, o blondinėms — pilkos su rausva.

Ruda spalva turi labai daug atspalvių. Blondinėms labiau tiks raudonai ruda gama, brunetėms ir rudaplaukėms — gelsvai ruda.

Geltona spalva medaus atspalvio tinka brunetėms. Šviesiems plaukams geriau tiks švelnūs gelsvi liepos žiedų tonai.

Raudona ir rausva spalvos tinka visoms. Reikia tik pasirinkti sau tinkama toną (atminkite, kad ir lūpų pieštuką šiuo atveju reikia derinti su kostiumo ar suknelės tonu). Rausvos suknelės labai tinka moterims, kurių plaukai pražilę. Ši spalva jas jaunina, atšviežina.

Juoda spalva taip pat — visų spalva. Tačiau labai tamsiems plaukams tinka drabužiai iš matiniu juodų audinių (šifono, vilnos), o blizgančios medžiagos geriau tiks jaunoms blondinėms.

Mėlyna — laikoma dienos spalva. Vakare arba prie elektros šviesos ji praranda savo tikrą atspalvį ir blyškina moterį. Brunetėms rekomenduojamas mėlynos ir baltos spalvos derinys.

• Šeimininkių kampelis

VEDA L. MURAUSKIENĖ

Duonos gira

2-3 svarai juodos duonos (Vollkornbrot),
2-3 gvazdikėliai,
1 lazdelė cinamono,
1 citrinos žievė,
3 šaukštai cukraus,
½ uncijos mielių,
4-6 kvortos vandens.

Seną duoną krosnyje sudžiovinti, palaikant, kad ji gražiai paruduotų. Sudėti į didelį molinį (iron stone) indą duoną ir prieskonius ir užpilti verdančiu vandeniu. Sekančią dieną perkošti. Paskui pašildyti, kad būtų lengvai šilta. Išleisti mieles, cukrų pakepinti keptuvėje, kad paruduotų. Sudėti į šiltą skystį ir palaikyti dar vieną parą šiltame kambaryje ar kol pradės putoti. Tada atsargiai pilstyti į bonkas nesujudinant nuosėdų. Bonkas užkimšti ir laikyti šaltoje vietoje gulsčias. Po dienos jau galima gerti.

Kuršių šiltas alus

2 kiaušiniai,
4 šaukšteliai cukraus,
½ kvortos pieno,
1 bonka alaus,
truputis imbiero (ginger).

Cukrų su kiaušiniu išplakti, kol pradės putoti. Tada supilti užvirintą pieną su imbieru ir užvirintą alų. Viską dar kartą gerai išplakti. Duoti gerti šiltą arba šaltą. Senovėje šitą gėrimą dar paskanindavo dadėdami kmynų ir rūgščios grietinės.

Plantanos con dulces

3—4 bananai nulupti
1 citrinos sunka
¼ puoduko sherry
¼ puoduko skysto medaus
2 šaukštai sviesto.

Perpjauti bananus išilgai ir su šepetėliu aptepti citrinos sunka. Sviestu ištepti negilų kepimo indą ir sudėti bananus. Sumaišyti medų su sherry vynu ir užpilti ant bananų. Uždėti du šaukštus sviesto ir kepti prie 400° pečiuje apie 20 minučių vis palaistant su sunka maždaug kas penkias minutes. Porcija dviem žmonėm.

Purpurinė Sorbete

1 puodukas šviežių braškių
½ puoduko "Blackberry" nektaro
2 šaukštai cukraus
1 puodukas pieno.

Išplakti braškes, nektarą su cukrumi. Supilti pieną ir dar gerai paplakti. Supilti į servavimo indus ir atšaldyti. Maždaug 4 porcijos.

Šiltas gėrimas

1 puodukas pieno,
1 uncija konjako,
2 arbatiniai šaukšteliai medaus.

Pieną lengvai šildyti, kad būtų drungnas ir sudėti medų. Kai medus išsileis, nuimti nuo ugnies ir supilti konjaką. Tinkamas gėrimas sušalusiems ir peršalusiems.

Snieguolės

6 kiaušiniai,
6 puodukai pieno,
1 puodukas cukraus,
vanilės.

Pieną užvirinti gilioje keptuvėje. Į verdantį pieną šaukštu dėti gerai išplaktus kiaušinio baltymus su ½ šaukštelio smulkaus cukraus. Leisti vieną kartą užvirti, pasistengti kiekvieną snieguolę apversti, nors kartą. Kai sukietės, nukelti keptuvę ir su skylėtu šaukštu snieguoles išimti.

Kiaušinio trynius gerai ištrinti su puoduku cukraus ir praskiesti likusiu pienu keptuvėje, dadėti vanilės. Visą laiką lengvai maišyti pakaitinant, kad tryniai sutirštėtų, tik neleisti užvirti, nes tryniai susitrauks. Kai atauš supilti į gilesnį indą ir ant viršaus sudėti snieguoles. Duodant į stalą galima dar papuošti, uždedant keletą vyšnių ar kitų vaisių.

Beržo šaka

6 kiaušiniai,
6 šaukštai cukraus,
6 šaukštai miltų,
1 citrina,
1 šaukštelis kepimo miltelių.

Trynius nuo baltymų atskirti. Trynius su cukrum gerai ištrinti (geriau naudoti cukraus pudrą). Baigiant trynimą supilti išspaustą citrinos sunką, dėl kvapo nutarkuoti ir įdėti citrinos

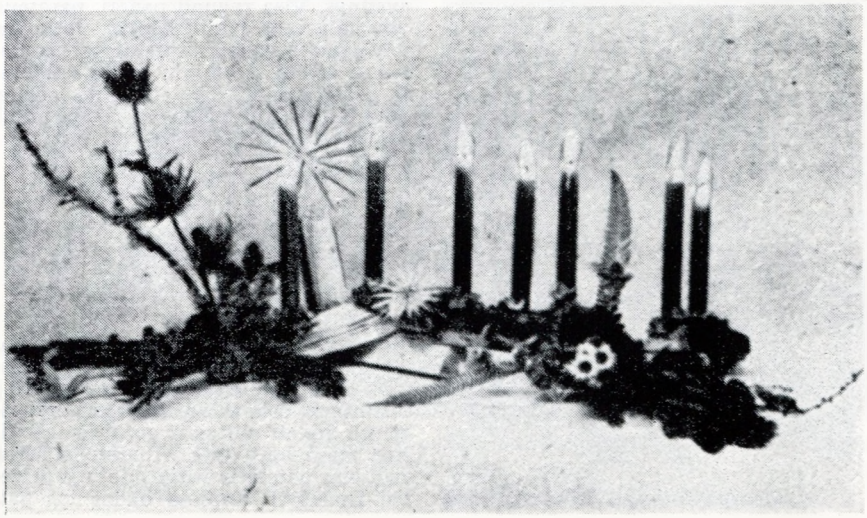

žievelės patį geltonumą. Miltus sumaišyti su kepimo milteliais ir persijoti. Prieš pat dedant į krosnį sudėti kietai išplaktus kiaušinio baltymus ir miltus, lengvai išmaišyti. Paruošta tešla turi būti rugščios grietinės tirštumo. Tuojau pilti į paruoštą skardą ir kepti vidutinio karštumo krosnyje 300—400 l. F.

Iškepus išversti ant lentos, sulaistyti geru vynu arba pasaldytu vandeniu su romo, vanilės, citrinos, ar bananų kvapais. Sulaisčius, jeigu tepama vaisių marmaladu, tai tuoj aptepti ir kol dar šiltas susukti. Jei pertepimui naudojamas kremas, tai palaukti kol atauš. Susukus galima atpjauti paistrižai nuo galų ir pridėti vieną arba dvi šalutines šakeles prie pagrindinės. Jei norime turėti beržo šaką, tai reikia aptepti baltu liukru ir išvedžioti tamsius ruoželius tirpytu šokoladu. O jei norime turėti ąšuolo šaką ar kelmą, tai aptepame tamsiu šokoladiniu kremu naudojant švirkštą.

Norint turėti didesnes šakas — proporciją atitinkamai didinti.

K r e m a s

8 uncijas nesūdyto sviesto,
2 šaukštai cukraus pudros,

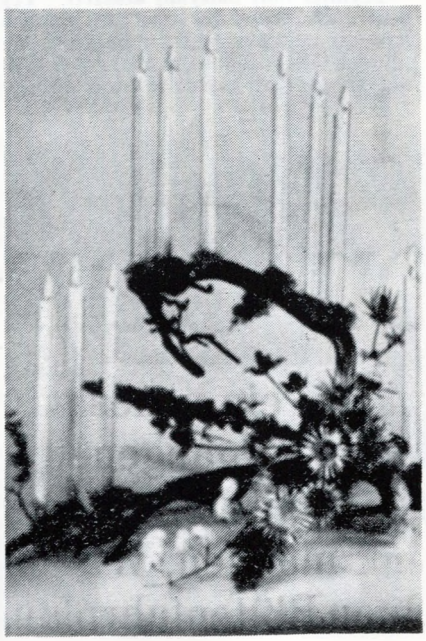

8 uncijos šokolado,
2-3 kiaušinio tryniai.

Sviestą su cukrum išsukti iki baltumo, šokoladą sutarkuoti, užpilti porą šaukštelių vandens ir maišant sutirpdyti. Į išsuktą sviestą įpilti praaušintą šokoladą, dadėti po vieną trynį ir sukti, kol masė pasidarys puri, atšaldyti ir tepti.

Raguolis (Baumkuchenas)

2 svarai nesūdyto sviesto,
2 svarai cukraus,
1 svaras bulvinių miltų,
1 svaras geriausių miltų,
40 kiaušinių,
2 puodukai grietinėlės,
3 citrinos,
2 lazdelės vanilės,

Sviestą ištrinti iki baltumo, po to dėti po vieną kiaušinio trynį, po šaukštą cukraus ir po šaukštą miltų; gerai ištrynus dėti vėl vieną trynį, šaukštą cukraus ir šaukštą miltų ir taip iki galo, kol susidės 40 trynių, 2 svarai cukraus ir 2 svarai miltų. Išmaišius įpilti 2 puodukus grietinėlės, įdėti 3 citrinų nutarkuotą žievę ir 2 išdžiovintas ir su cukrum sugrūstas vanilės lazdeles. Viską gerai išmaišyti, kad tešla būtų lygi. Sudėti gerai išplakta 40 kiaušinių baltymų putelę, lengvai, bet gerai išmaišius kepti šitaip:

Jeigu virtuvėje ar kepimo vietoje šilta, tai tešlą laikyti šaltame vandenyje. Formą-kočėlą aprišti vaškiniu plonu popieriumi, kelis kartus jį apvynioti ir perrišti plona virvute, kad gerai laikytųsi, gerai ištepti sviestu. Pastatytą formą pritaikinti prieš duonkepį, kad ugnis būtų iš vienos pusės, žiūrėti kad dūmus trauktų į kaminą. Plonasis formos-kočėlo galas turi būti padėtas augščiau, storasis žemiau. Prie storojo galo pastatyti švarią skardą, kad tešla nekristų į ugnį, o į skardą, neleisti nubėgusiai tešlai užkepti, nes daugiau susidarius galima panaudoti užliejimui. Pritaikius formą, dideliu šaukštu laistyti tešlą iš viršaus formos, kitas asmuo turi tuo laiku sukti visą formą su tešla, kad lygiai iš visų pusių apkeptų. Kai truputį paraus, tuoj vėl pilti tešlą, nuolat sukant, ir taip iki galo, paskutinį kartą leidžiant geriau parausti. Iškepus nukelti nuo ugnies, paliekant su forma kol atauš ir sustings. Visą raguolį padėti, parėmus abu galus ant dviejų kėdžių. Po kokių 6 valandų, lygiai nupjauti iki popieriaus, atrišti, iš abiejų pusių aplyginti. Tada atsargiai nuleisti nuo formos per laibesnįjį kočėlo galą, pastatyti ant lėkštės.

Skirtingos proporcijos raguolis

6 puodukai lydyto sviesto,
6 puodukai trynių,
6 puodukai cukraus,
6 puodukai miltų,
baltymai,
rožių aliejus.

Išlydytą sviestą ištrinti iki baltumo. Kitame inde ištrinti trynius su cukrum irgi iki baltumo. Tada sudėti į ištrintą sviestą ir vėl drauge gerai ištrinti. Sudėti miltus ir gerai išmaišyti, kad masė būtų lygi. Dadėti išplaktų baltymų putelę ir rožių aliejų. Vėl gerai išmaišyti. Kepimo būdas tas pat.

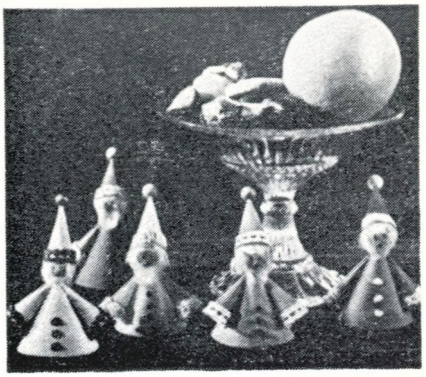

Riešutų tortas

3 kupini šaukštai kukurūzų krakmolo ar miltų,
7 kiaušiniai,
7 uncijos cukraus,
1 pakelis vanilės cukraus ar šaukštelis vanilės ekstrakto,
10 uncijų smulkiai kapotų lazdyno riešutų,
3 šaukštai šilto vandens (drungno).

Kiaušinio trynius išplakti su vandeniu. Dadėti cukrų ir vanilę. Plakti kol cukrus išsilies-ištirps. Į trynių masę įpilti miltus ar krakmolą ir išmaišyti. Po to atsargiai maišant sudėti išplaktus kiaušinių baltymus. Masę dėti į vaškiniu popieriu ištiestą formą ir perteptą riebalais. Kepti prie 325°; apie 1 valandą. Iškepus leisti atvėsti atidarant krosnies duris. Kai visai atšals išimti iš formos, nuimti popierį ir perpjauti į tris dalis.

Pertepimas
1 vokelis želatinos,
1 "pinta" plakimo grietinėlės,
3 gabaliukai saldaus ar pusiau saldaus šokolado,
3 šaukštai šalto vandens,
vanilės ekstrakto,

Želatiną ištirpinti šaltame vandenyje, leidžiant pastovėti 5 minutes. Tada pašildyti ant lengvos ugnies ir leisti visiškai atvėsti. Grietinėlę išplakti pridedant vanilę ir ištirpintą želatiną. Šios masės ⅓ įdėti į atskirą bliūdelį ir įmaišyti 2 gabaliukus tarkuoto šokolado. Vieną dalį pertepti šia mase, o kitą dalį į viršų tepti balta mase. Puošti likusiu tarkuotu šokoladu ir uždėti keletą sveikų riešutų.

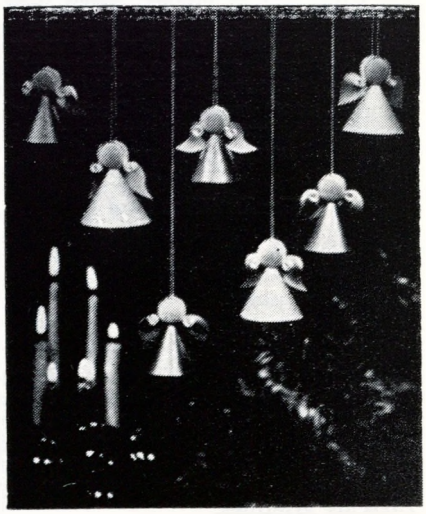

• Atsiųsta paminėti

Nauja literatūros plokštelė

— Kalėdų šventėms "Lietuvių Dienų" leidykla (4364 Sunset Blvd., Hollywood, Ca. 90029) išleido poezijos ir prozos plokštelę, kurioje savo kūrinius skaito keturi populiariejі literatūros vakarų dalyviai: **Pulgis Andriušis, Bernardas Brazdžionis, Antanas Gustaitis** ir **Stasys Santvaras.** Plokštelė pavadinta "Keturi autoriai — poezija ir proza".

Kartais nusiskundžiama, kad literatūrinės plokštelės esančios nuobodžios; šioje plokštelėje autoriai įvairūs, visi skaito labai charakteringai ir imponuojančiai: Andriušis savo kaimo fragmentą skaito graudžiai lyriškai, Brazdžionis — rimtai, iškilmingai, Santvaras — liūdnai patetiškai, Gustaitis — ironiškai, su šelmiška šypsena. Be to, įtarpai yra paįvairinti Juliaus Gaidelio originaliais įskambinimais.

Plokštelės aplanką puikiai paruošė pasižymėjęs grafikas, šios srities meistras dail. Alfonsas Docius.

Plokštelė ilgo grojimo, tinka Stereo ir Mono aparatams. Kaina $5.

Lietuvių Dienos, 1970 m. lapkričio mėn., nr. 9. Red. Bern. Brazdžionis, leidėjas A. Skirius. Atsk. nr. kaina 85 c., prenumerata metams 8 dol. Adresas: 4364 Sunset Blvd., Hollywood, Ca. 90029.

Lapkričio mėn. nr. randame keturis puslapius iliustracijų, skirtų prel. M. Krupavičiaus 85 metų sukakčiai paminėti; iliustracijos liečia prel. M. K. veiklą esant Vliko pirmininku. Nemažai vietos skiriama L. Krikščionių Demokratų suvažiavimo programoje pravestam jaunimo simpoziumui apie kovą dėl žmogaus krikščioniškame ir komunistiniame pasaulyje. Minint šių metų Nobelio literatūros premiją, rašoma apie rusų rašytoją Solženiciną ir duodama jo romano "Pirmas ratas" ištraukų. Kazio S. Karpiaus, ilgamečio "Dirvos" redaktoriaus 75 metų sukakties proga dedama jo gyvenimo ir raštų apžvalga, o viršelis papuoštas Karpiaus portretu, pieštu dail. V. Abraitienės.

Lietuvių Spaudos Metraštis — Yearbook of the Lithuanian Press, 1968; Užsienio Lietuvių Bibliografinė Tarnyba; išleido J.A.V. Lietuvių Bendruomenės Kultūros Fondas — leidinys Nr. 48; redaktorius — J. Švedas; adresas — 1516 So. 49th Avenue, Cicero, Ill. 60650, U. S. A.; tiražas — 500 egz., kaina 2 dol.

Lietuvio Giesmė — muz. B. Budriūno; žodž. V. Mykolaičio-Putino; P.L.B. Kultūros Fondo leidinys Nr. 47; adresas: 2620 Griffith Park Blvd., Los Angeles, Calif. 90039, U. S. A.

Mieste nesaugu — Danutė Brazytė-Bindokienė; 1969 m. premijuota apysaka jaunimo literatūros konkurse; viršelis ir iliustracijos Jūratės Eidukaitės; J. A. V. L. B. Kultūros Fondo leidinys Nr. 44; 169 pusl.; kaina 3 dol.

Versmės ir verpetai — akimirksnių kronikos (3) — **Bronys Raila;** Broniaus ir Antaninos Budginų leidinys; viršelis — dail. Kosto Jezerskio; 350 pusl.; kaina 5 dol.; gaunama "Draugo" knygyne Čikagoje.

I fled Him, down the nights and down the days — of "The Hound of Heaven" — **Francis Thompson;** iliustruota **Algimanto Kezio, S.J.,** nuotraukomis; 128 pusl., kaina $3.35; išleido Loyola University Press, 3441 North Ashland Avenue, Chicago, Ill. 60657, U. S. A.

Kalėdiniai atvirukai (15) — piešiniai — D. Deering ir Teresės Idzelytės; kaina $2; adresas: J. Šoliūnas, 6641 S. Albany Ave., Chicago, Ill. 60629, U.S.A.; išleido "Ateitis".

Laiškai Lietuviams — Tėvų Jėzuitų leidžiamas religinės ir tautinės kultūros mėnesinis žurnalas; vyr. redaktorius — J. Vaišnys, S.J.; adresas — 2345 West 56th Street, Chicago, Ill. 60636, U.S.A.; prenumerata metams — 35.

Šaltinis — tikybinės ir tautinės minties žurnalas; leidžia — Šv. Kazimiero S-ga; redaktorius - kun. S. Matulis M.I. C., adresas — 16, Hound Rd., West Bridgford Nottingham NG2 6AH, England; prenumerata metams — 15 šil. (2 dol.).

Pasaulio Lietuvis — Pasaulio Lietuvių Bendruomenės valdybos leidinys; redaktorius — Stasys Barzdukas; adresas — 18308 Hiller Ave., Cleveland, Ohio 44119, U. S. A.; prenumerata metams — $2.

Ateitis — lietuvių katalikiškojo jaunimo žurnalas; Moksleivių Ateitininkų Sąjungos leidinys; vyr. redaktorius — Jonas Šoliūnas; adresas — 7235 S. Sacramento Avenue, Chicago, Ill. 60629; prenumerata metams — $5 Amerikoje, kitur $5.

Moterų Dirva — L. R. K. Moterų Sąjungos leidinys; redaktorė — Mrs. Dale Murray; adresas — 205 Lucide St., South Bend, Ind. 46614, U. S. A.; prenumerata metams — $2.50 Amerikoje, kitur — $3.

Tautų Šventovėse—Kun. P. Butkus; Kelionių įspūdžiai — 390 pusl., iliustruota įvairių kraštų nuotraukomis; viršelis — dail. E. Kulbos; knygos mecenatas — J. Bačiūnas; išleido žemaičių knygos mėgėjų ratelis Gintaras, Australijoje; tiražas — 750 egz. Kaina —3.75 dol.

Vaizdžiai pasakojami įvairių kraštų papročiai, kelionės vargai ir džiaugsmai. Tautų šventovėse — įdomi knyga visiems pasaulio grožybių ir kelionių mėgėjams.

GARBĖS PRENUMERATOS

S. Masevičienė, Mansonville, Que., V. Vaitienė, Bloomfield Hills, Mich., E. Velžienė, Chicago, Ill. D. Viskantienė, Cumberland, B.C.

ŽURNALUI AUKOJO

$1.00 — A. Baltrušaitytė, Toronto, Ont., J. Dainienė, Dollard des Ormeaux, Que., E. Kidžiuvienė, Hillsdale, N.J., J. Paketurienė, Rodney, Ont., V. Tylienė, Detroit, Mich., E. Velžienė, Chicago, Ill.

"LAIŠKŲ LIETUVIAMS" STRAIPSNIO KONKURSAS

Skelbiame konkursą parašyti "Laiškų Lietuviams" žurnalui tinkamą straipsnį. Straipsnis turi būti ne ilgesnis kaip 3000 žodžių, pasirašytas slapyvardžiu ir, įdėjus autoriaus pavardę bei adresą užklijuotame vokelyje, atsiųstas redakcijai iki 1971 m. vasario mėn. 16 dienos. Konkurse gali dalyvauti visi — ir vyresnieji, ir jaunimas. Skiriamos keturios premijos: I — 100 dol., II — 75 dol., III — 50 dol., IV — 25 dol. Konkursui parinktos šios temos:

1. Ko aš laukiu iš religijos?
2. Ar mūsų moralė kyla, ar smunka?
3. Kas mūsų spaudoje girtina ir kas peiktina?
4. Dabartinio mūsų jaunimo charakteristika.
5. Antrajam Jaunimo Kongresui ruošiantis: a. Kongreso programa, jos lygis ir kokio amžiaus jaunimui taikoma. b. Koks turėtų būti pagrindinis kongreso aspektas: akademinis, kultūrinis, socialinis, politinis? c. Kaip sudominti jaunimą kongresu, kokios turėtų būti paskaitų temos, kokio pobūdžio linksmoji dalis?

Kiekvienas konkurso dalyvis gali rašyti kelias temas ir laimėti kelias premijas. Konkursui atsiųsti straipsniai tampa redakcijos nuosavybe. Nepremijuoti ir nespausdinti straipsniai bus grąžinami. Premijos bus įteiktos "L. L." metiniame parengime 1971 m. kovo mėn. 27 d. Jaunimo Centre. Mecenatus ir vertinimo komisiją paskelbsime vėliau.

Lietuviškos plokštelės — geriausia dovana! Sodauto (vyrų choras), Lietuviškos vestuvės, Palangos Juzė, Virgilijus Noreika, Vaclovas Daunora; adresas: Krivulė, 5260 10-th ave., Montreal, 405, P. Q. Canada